

**T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ÜZÜM YETİŞTİRİCİLİĞİNDE ORGANİK VE KONVANSİYONEL
ÜRETİMİN KARŞILAŞTIRMALI EKONOMİK ANALİZİ**

Özlem AKSOY KAYMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BAHÇE BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

**DIYARBAKIR
Haziran 2019**

T.C. DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DİYARBAKIR

Özlem AKSOY KAYMAZ tarafından yapılan ‘**Üzüm Yetiştiriciliğinde Organik Ve Konvansiyonel Üretimin Karşılaştırmalı Ekonomik Analizi**’ konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Bahçe Bitkileri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

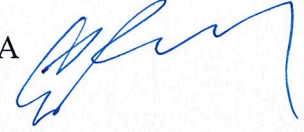
Başkan : Prof.Dr. Gültekin ÖZDEMİR

Üye : Dr.Öğr. Üyesi Atilla ÇAKIR

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman KARA

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 02.07.2019

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

...../...../2019

Prof.Dr. Sevtap SÜMER EKER

ENSTİTÜ MÜDÜR V.

(MÜHÜR)

TEŞEKKÜR

Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca engin bilgilerini ve her türlü yardımlarını benden esirgemeyen çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Gültekin ÖZDEMİR'e en içten saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmamın anket ve veri analizi aşamalarında büyük destek ve yardımlarını gördüğüm sayın Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman KARA'ya sonsuz teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana maddi ve manevi yönden destekleyen çok değerli eşim Şükrü KAYMAZ'a, ablam Dr. Öğr. Üyesi Rojat AKSOY IŐIK'a, tüm aileme ve özellikle de annem Suriye AKSOY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Özlem AKSOY KAYMAZ

Haziran - 2019 - Diyarbakır

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEŞEKKÜR	I
İÇİNDEKİLER.....	II
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
ÇİZELGE LİSTESİ	VI
ŞEKİL LİSTESİ.....	VIII
1. GİRİŞ	1
2 KAYNAK ÖZETLERİ	7
3. MATERYAL VE METOT	29
3.1. Materyal	29
3.2. Yöntem	29
3.2.1. Örnek Büyüklüğünün Tespiti	29
3.2.2. Verilerin Derlenmesi Safhasında Uygulanan Yöntem	30
3.2.3. Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntem	30
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	35
4.1. İşletmelerin Demografik ve Sosyoekonomik Yapısı	35
4.1.1. Nüfus	35
4.1.2. İşgücü	35
4.1.3. Eğitim	36
4.1.4. Yetiştiricinin Sahip Olduğu Belgeler	37
4.1.5. Yetiştiricinin Asıl Mesleği	38
4.1.6. Üreticilerin Örgütlenme Durumu	38
4.1.7. Bağıcılık Faaliyetlerinde Teknik Bilgi Kaynakları	39
4.1.8. Bilgisayar Sahipliği ve İnternet Erişimi	40

4.1.9.	Çiftçinin Tarım Kuruluşuna Uğrama Sıklığı	41
4.1.10.	İşletme Varlıkları	42
4.1.10.1.	Evler	42
4.1.10.2.	Pekmezlik	42
4.1.10.3.	İşletmelerde Alet ve Makine Varlığı	42
4.1.10.4.	Mülkiyet Durumu	43
4.1.10.5.	Arazi Varlığı	44
4.1.10.6.	Arazi Yapısı	44
4.1.10.7.	Bağ Tesisi Özellikleri	45
4.2.	Bağcılık Faaliyetinde Yetiştiricilik Uygulamaları	45
4.2.1	Toprak İşleme	50
4.2.2.	Gübreleme	50
4.2.3.	Hastalık ve Zararlılar ile Mücadele	50
4.3.	Üzüm İşletmelerinde Verim.....	52
4.4.	Bağcılıkla ilgili Önemli Yetiştiricilik Problemleri	53
4.5.	Bağcılık Faaliyetinin Ekonomik Analizi	54
4.5.1.	Bağcılık Faaliyeti Değişken Giderleri	55
4.5.2.	Üzümün İşlenmesiyle İlgili Değişken Giderler	55
4.5.3.	Gayri Safi Üretim Değeri (GSÜD)	56
4.5.4.	Bağcılık Faaliyeti Brüt Kârı	56
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER	59
6.	KAYNAKLAR	63
EKLER	.....	69
ÖZGEÇMİŞ	.....	85

ÖZET

ÜZÜM YETİŞTİRİCİLİĞİNDE ORGANİK VE KONVANSİYONEL ÜRETİMİN KARŞILAŞTIRMALI EKONOMİK ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özlem AKSOY KAYMAZ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BAHÇE BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

2019

Bu araştırma, Diyarbakır ilinin Dicle ilçesinde üzüm yetiştiriciliğinde konvansiyonel ve organik üretimin ekonomik yönden karşılaştırılması amacıyla bağcılık faaliyeti yapan 160 işletmede yürütülmüştür. Veriler üreticilerle yüz yüze yapılan görüşmelerde anketlerle derlenmiştir. Çalışmada üreticilerin yaş, eğitim ve örgütlenme durumları, bağ tesisi ve özellikleri ile diğer işletme varlıkları, yetiştiricilik faaliyetleri, dekara üzüm verimi ele alınmıştır. Çalışmada bağcılık faaliyeti brüt kârı üzüm yetiştiriciliği ve elde edilen üzümün pekmez ve pestil gibi ürünlere işlenmesi faaliyetleri için ayrı ayrı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre incelenen işletmelerde ortalama aile nüfusu; konvansiyonel ve organik üretim yapan işletmelerde sırasıyla 7 ve 6 olarak bulunmuş; işgücü potansiyeli de yine her iki grup için sırasıyla 4,5 ve 4,4 EİB olarak hesaplanmıştır. İşletme başına bağ tesisi konvansiyonel üretim yapan işletmelerde 7,3 dekar ve organik üretim yapan işletmelerde ise 14,0 dekar olarak belirlenmiştir. Dekara verim konvansiyonel üretim yapan işletmelerde 85,5 kg, organik üretim yapan işletmelerde ise 209,7 kg olarak hesaplanmıştır. Her iki yetiştirici grubu için de öncelikli yetiştiricilik problemleri içerisinde hastalıklar ve düşük verim öne çıkmaktadır. Bağ hastalıkları içerisinde ilk sırada külleme gelmekte ve bunu mildiyö ve ölü kol izlemektedir. Salkım güvesi en önemli zararlı olarak tespit edilmiş olsa da çalışmada yetiştiricilerin önemli bir kısmının bağ zararlıları ile ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları kanaatine varılmıştır. Yaş üzümün pekmez ve pestil gibi ürünlere işlendiği ürün işleme faaliyeti konvansiyonel üretim yapan işletmelerde daha fazla gerçekleştirilmektedir. Bağ tesisinin bir dekarına ve aile işgücü varlığının bir birimi başına düşen brüt kâr miktarları konvansiyonel ve organik üretim yapan işletmeler için sırasıyla 259,0 ve 381,2 ₺ olarak hesaplanmış olup, organik üretim yapan işletmelerin daha başarılı oldukları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağcılık, Üzüm, Organik Üretim, Konvansiyonel Üretim, Ekonomik Analiz, Brüt kâr

ABSTRACT

COMPARATIVE ECONOMIC ANALYSIS OF ORGANIC AND CONVENTIONAL PRODUCTION IN GRAPE GROWING

MASTER THESIS

Özlem AKSOY KAYMAZ

DICLE UNIVERSITY
DEPARTMENT OF HORTICULTURE
INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

2019

In this study, the conventional and organic grape production in Dicle district of Diyarbakır province was compared regarding economic analysis results. This study was carried out in 160 vineyards in Dicle. The data were obtained by face to face farmer interiors. In the study, age and educational status of producers, size of vineyards, organization status, business assets, tools and machines, vineyard facilities and properties, grape varieties, plant protection practices, viticulture activity expenses, perennial grape yield and grape cultivation were examined. The total cost of grape cultivation activities in conventional agriculture is 981,8 TL while grape cultivation activity in organic grape cultivation was found to be 1.670,6 TL in total. In conventional agriculture, the total cost of processing grapes is 1.274,9 TL and in organic agriculture it is 954,7 TL. The variable expenses in grape growing were determined as 2.256,7 TL in conventional grape production and it is 2.305,4 TL in organic grape production. The gross production value of conventional grape production enterprises was calculated as 431,6 TL per decare, whereas the gross production value of organic grapes production was 502,2 TL per decare. Gross profit per decare is calculated as 121,4 TL in conventional grape production and 335,1 TL in organic grape production. According to the results, it is determined that organic grape cultivation is more advantageous than conventional grape cultivation.

Key Words: Viticulture, Grape, Organic Production, Conventional Production, Economic Analysis

ÇİZELGE LİSTESİ

<u>Çizelge No</u>		<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1.	Örneklemede kullanılmak üzere hesaplanan parametreler	30
Çizelge 3.2.	İşletmelerdeki işgücünün EİB'ne çevrilmesinde kullanılan katsayılar	32
Çizelge 4.1.	İşletmelerdeki nüfusun cinsiyete ve yaş gruplarına göre dağılımı	35
Çizelge 4.2.	İşletme gruplarına göre işletme başına işgücü potansiyeli (EİB)	36
Çizelge 4.3.	İncelenen işletmelerde EİB ve EİG cinsinden mevcut ve bağıcılıkta değerlendirilen ve artan	36
Çizelge 4.4.	Çiftçilerin eğitim düzeyi	37
Çizelge 4.5.	Yetiştiricinin sahip olduğu belgeler	38
Çizelge 4.6.	Çiftçilerin örgütlenme durumu	39
Çizelge 4.7.	Çiftçilerin bilgi kaynakları	40
Çizelge 4.8.	Çiftçilerin bilgisayar kullanma durumu	41
Çizelge 4.9.	İşletmelerin internet kullanma durumu	41
Çizelge 4.10.	İşletmelerde çiftçi ailesinin barındığı evlerin inşa malzemesine göre dağılımı	43
Çizelge 4.11.	İşletmelerde pekmezlik inşa malzemesine göre dağılımı	43
Çizelge 4.12.	İşletmelerde alet ve makinalaşma durumu	44
Çizelge 4.13.	Mülkiyet durumu	44
Çizelge 4.14.	Üretim tipine göre işletme başına ortalama bağ alanı ve üretim bilgileri	45
Çizelge 4.15.	Konvansiyonel ve organik üzüm yetiştiricilerin bağ parsel sayıları	46
Çizelge 4.16.	Bağ parsellerinin sulama durumu	47
Çizelge 4.17.	Bağ parsellerinin toprak yapısı	47
Çizelge 4.18.	Bağ parsellerinin topoğrafyası	48
Çizelge 4.19.	Bağ parsellerinin yön özellikleri	48
Çizelge 4.20.	Bağ parsellerinin terbiye şekilleri	49

Çizelge 4.21.	Bağ tesislerinde kullanılan çeşitler	49
Çizelge 4.22.	Çiftçilerin bağdaki çelikleri temin etme durumları	50
Çizelge 4.23.	Toprak işleme şekli	51
Çizelge 4.24.	Toprak analizi	51
Çizelge 4.25.	Toprağa atılan gübre çeşitleri	52
Çizelge 4.26.	Bağ hastalıkları	52
Çizelge 4.27.	Bağ zararlıları	53
Çizelge 4.28.	Kullanılan zirai mücadele ilaçları	54
Çizelge 4.29.	Önemli Yetiştiricilik Problemleri	55
Çizelge 4.30.	Bağcılık faaliyeti değişken giderleri	57

ŒEKİL LİSTESİ

Œekil No		Sayfa
Œekil 4.1.	YetiŒtiricinin asıl mesleğinin gruplara göre dağılımı	38
Œekil 4.2.	Çiftçinin tarım kuruluŒuna uğrama sıklığı	42

1. GİRİŞ

Bağcılık, dünyada üzerinde iki yarımkürede de belirgin olarak 34°-49° kuzey ve güney enlemleri arasında yapılmakta olan önemli tarımsal faaliyetlerden biridir. Sıcaklığa duyarlı olduğundan dolayı bu enlemlerin dışında yapılması zordur. Üzüm, sofralık olarak tüketilmesinin yanı sıra kuru üzüm, şarap, üzüm suyu, sirke, pekmez ve reçele de işlenerek değerlendirilebilen bir meyvedir (Aydın ve Çelik, 2011).

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre dünyada yaklaşık 7.124.510 hektar alanda bağcılık yapılmakta olup 74.499.858 ton yaş üzüm elde edilmektedir. Dünya üzüm üretiminde söz sahibi olan 3 ülke Çin, Amerika ve İtalya'dır. Türkiye, 4.175.356 ton üzüm üretimiyle dünyada 6. sırada, bağ alanlarında ise 467.093 hektar ile 5. sırada yer almaktadır (FAO, 2017).

Ülkemiz coğrafi konumundan dolayı ve doğal şartları bakımından bağcılık açısından elverişli olanaklara sahiptir. Yaklaşık 7500 yıl önce Anadolu'da kültüre alınan asmanın, bu bölgede ekonomik ve toplumsal yaşama önemli katkılar sağladığı bildirilmektedir (Aktaş ve Tan, 2007).

Türkiye'de ortalama üzüm verimi 996 kg/da civarındadır. Türkiye bağ alanlarının %56'sı Sofralık, %29'u Kuru üzüm ve %15'i ise Şaraplık üzüm alanlarından oluşmakta; elde edilen üretiminin de %52'si Sofralık, %37'si Kurutmalık ve %11'i ise Şaraplık ve Şıralık üzüm olarak gerçekleşmektedir (TÜİK, 2017).

Bulduğumuz yüzyılda dünyamızda büyük bir hızla artan çevre kirliliği sebebiyle tükenbilir doğal kaynaklarımızdan toprak, su, hava sistemlerindeki dengenin gelecek nesilleri de etkileyecek düzeyde bozulması endişe vericidir. İşte tam da bu noktada organik tarım sağlıklı yaşam ve çevre bilinciyle, doğayla dost bir tarım şekli olarak dikkat çekmekte ve hızlı bir şekilde yaygınlaşmaktadır (Ceylan, 2017).

Organik tarımsal üretim aşamaları, izlenebilir, kayıtlı, kendine özgü uluslararası kuralları olan bir süreçtir. Organik ürünler bütün aşamalarda sertifikasyon kuruluşları ve müfettişleri tarafından kontrol edilip organik ürün sertifikalandırılmaktadır (Demiryürek, 2000; Demiryürek ve ark., 2008).

Organik tarım, dil farklılıkları nedeniyle farklı ülkelerde farklı isimlerle anılmakla birlikte Avrupa Birliği organik tarım yönetmeliği (2092/91 sayılı Konsey

1. GİRİŞ

Tüzüğü'nde de açıkça belirtildiği gibi bunlar birbirleriyle eş anlamlıdır (Demiryürek, 2016).

Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM) ve FIBL Araştırma Enstitüsü tarafından hazırlanan, Şubat 2017 raporuna göre dünyada 2,4 milyon üretici, 50,9 milyon hektar alanda organik tarım yapmaktadır. Organik tarım yapan üretici sayısı sadece 2014 - 2015 yılları arasında %7'lik bir artış göstermiştir. Organik tarım alanları ise son 15 yıl içinde %356 genişleme göstermiştir. Yine küresel organik gıda ve içecek pazarı 2000 yılında 18 milyar dolar iken 15 yılda %240 artışla 81,6 milyar dolara yükselmiştir. Bu rakamlar, tüm dünyada tüketici bilinci ve beklentilerindeki değişim ile birlikte organik tarım ürünleri üretimi ve satışının da hızla arttığını göstermektedir.

Dünyada organik tarım üretimi yapılan alanlar, toplam tarım alanlarının yaklaşık %1'ini oluşturmaktadır. En fazla organik tarım arazisine sahip ülkelerin başında ise 22,7 milyon hektar ile Avustralya gelmektedir (toplam organik alanların %45'i). Onu 3,1 milyon hektar ile Arjantin ve 2 milyon hektar ile ABD, 2 milyon hektar İspanya ve 1,6 milyon hektar ile Çin izlemektedir.

Dünyada organik olarak üretilen ürünlerin genel olarak ülkelerin geleneksel ürünleri olduğunu görülmektedir. Türkiye' de kurutulmuş ve sert kabuklu meyveler bu şekilde üretilen ürünlerdir.

Organik tarım üreticilerinin %84'ünden fazlası Asya, Afrika ve Güney Amerika kıtalarında bulunmaktadır. Rapora göre organik ürünler açısından ülkeler arasında en büyük pazarı 35,8 milyar euro ile ABD oluşturmaktadır. Ancak, yapılan araştırmalara göre, ABD en büyük pazar olmasına karşın, bu ülkede organik ürün tüketim eğilimi düşüktür. Oysaki pazar payı 5 milyar Euro olan Fransa'da tüketicilerin %89'u organik ürün satın almaktadır. Dünya ve Avrupa'da yaygınlaşan organik ürün tüketimindeki artış, Türkiye için değerlendirilmesi gereken iyi bir pazar fırsatı sunmaktadır (Anonim, 2015).

Türkiye'de organik tarım çalışmaları 1984-1985 yıllarında başlamıştır. Geleneksel bir ihraç ürünü olması nedeni ile organik üzüm ilk organik ürünlerden birisi olmuş ve sonrasında da alan ve üretim miktarı olarak hızlı bir artış göstermiştir (Bilen ve ark., 2012). 2004 yılında dünyada 29,8 milyon hektar, Türkiye'de 108,6 bin hektar

organik tarım alanı bulunurken (Anonim ,2015), 2014 yılında bu rakam dünyada 43,09 milyon hektar, Türkiye’de ise 461,39 bin ha alana ulaşmıştır (Willer and Klicher, 2016).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın 2016 yılı verilerine göre Türkiye’de 67 bin 878 üretici, toplam 523 bin 777 hektar alanda 238 çeşit ürün ile organik tarım yapmaktadır. Bu alanın 29 bin 199 hektarlık bölümünü doğadan toplama alanı oluşturmaktadır. Türkiye yaklaşık 70 bin üretici ile en fazla organik tarım üreticisi sıralamasında 8. Sırada gelmektedir. Türkiye’de organik tarım yapılan bölgeler incelendiğinde Doğu Anadolu %57 pay ile ilk sırada yer almakta ve bu bölgeyi %23.7 ile Ege ve %6,4 ile Güneydoğu Anadolu bölgesi izlemektedir. Çiftçi sayısı açısından bakıldığında ise %32.2 ile Ege ilk sırada gelmekte olup, bu bölgeyi %30.3 ile Doğu Anadolu ve %25.1 ile Karadeniz bölgeleri izlemektedir (Anonim, 2017).

2005 - 2016 yılları arasında organik tarımda toplam ekili alan %156, organik ürün miktarı %486 ve üretim yapan çiftçi sayısı %371 artmıştır. Ancak, son iki yılda, organik tarım yapan üretici sayısında giderek azalma olduğu ve 2014 yılında 71 bin 472 olan sayının %5.1 düştüğü görülmektedir. Aynı şekilde organik tarım alanlarında da azalma olduğu ve 2014’de üretim alanlarının 842 bin 216 hektar olduğu bu değerlerin giderek azaldığı (yaklaşık %40) dikkat çekmektedir. Yine de verilere göre 2015 yılı ile karşılaştırıldığında 2016 da organik üretimde %35 düzeyinde bir artış da göze çarpmaktadır (Anonim, 2017).

Türkiye’de daha çok ihracat amaçlı organik üretim yapılmakta, iç pazarın durumuna ilişkin sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Türkiye’den organik ürün ihracaatı yapılan ülke sayısı 26 civarındadır. Dış pazarlar içinde en önemli ülkeler, %70’lik paya sahip olan AB ülkeleri ile %19’luk paya sahip olan ABD’dir. Ülkemizde üretilen organik ürünler büyük şehirlerde bazı süper marketlerde, bağımsız organik tarım satış yerlerinde, ekolojik halk pazarlarında satılmaktadır (Anonim, 2017).

Dünyada organik gıda pazarı giderek büyümekte ve buna paralel olarak Türkiye, organik ürün ihracat hacmi de giderek artmaktadır. Türkiye’de üretilen organik ürünlerin büyük bir bölümü ihraç edilmekle birlikte organik ürün iç pazarı da giderek büyümektedir. Bununla birlikte, yüksek ihraç potansiyeli ve organik üretim için gerekli uygun şartlara sahip olmasına rağmen Türkiye’nin dünya organik gıda pazarındaki payı oldukça düşüktür (Turhan, 2005).

1. GİRİŞ

Türkiye sahip olduğu ekolojik koşullar ve çeşit zenginliği nedeniyle üzüm yetiştiriciliğinde de önemli bir potansiyele sahiptir. Organik üzüm yetiştiriciliği Türkiye’de yıllar içerisinde önemli bir artış göstermekle birlikte günümüzde de 117993 ton organik üzüm üretimi gerçekleştirilmektedir. Bu üretimin büyük bölümünün Ege bölgesinden karşılandığı görülmektedir. Ancak son yıllarda GAP bölgesi illerinde de organik üzüm üretimine yönelik faaliyetler artmış durumdadır (Özdemir ve ark., 2016a ve 2016b). GAP illerinde şu anda 8690 ton organik üzüm üretimi yapılmaktadır. GAP illerinde organik üzüm üretimine ait istatistikler incelendiğinde en fazla üretimin Diyarbakır (5051 ton) ilinde olduğu görülmekle beraber Diyarbakır’ı Adıyaman (2566 ton), Kilis (705 ton), Gaziantep (350 ton), Şanlıurfa (15 ton) ve Mardin (3 ton) illeri izlemektedir.

Diyarbakır ili üzüm üretimi incelendiğinde toplam 19 799 ha alanda, 118 108 ton üzüm üretiminin gerçekleştiği görülmektedir. Bağ alanlarında dekara ortalama üzüm verimi 580 kg civarındadır. İlin bağ alanı varlığı incelendiğinde toplam bağ alanının %78’inin Sofralık, %13’ünün Kurutmalık ve %9’unun ise Şaraplık bağ alanları olduğu görülmektedir. Bu alanlarda üretilen üzümün ise %74’ünü Sofralık, %15’ini Kurutmalık ve %11’ini Şaraplık üzüm çeşitleri oluşturmaktadır (TÜİK, 2016).

Diyarbakır ili üzüm yetiştiriciliği bakımından son derece uygun toprak ve iklim koşullarına sahiptir. Sıcak kara iklimine sahip ilde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise yağışlı geçmektedir. Diyarbakır’a ait iklim verilerine bakıldığında asmanın büyüme ve gelişmesine önemli derecede etkili olan minimum, maksimum ve ortalama sıcaklık derecesi ile etkili sıcaklık toplamı, güneşlenme, yağış ve rüzgâr değerlerinin Diyarbakır’da asmaların büyüme ve gelişmesi için engel oluşturmadıkları belirlenmiştir (Özdemir, 1998).

Diyarbakır ilinin özellikle Ergani, Lice, Çermik, Dicle, Eğil ve Çüngüş ilçeleri bağcılık açısından çok önemli bir potansiyele sahiptir. İlde yetiştirilen üzüm çeşitlerinin büyük bir kısmı sofralık ve şaraplık olarak değerlendirildiği gibi bir kısmı da şıra, sucuk, pekmez, pestil, bastık, köfter gibi yöresel ürünlere işlenerek değerlendirilmektedir.

Bu araştırma, Diyarbakır ilinin Dicle ilçesinde konvansiyonel üzüm yetiştiriciliği yapan (80) ve organik üzüm yetiştiriciliği (80) yapan toplam 160 tarım işletmesinden anket yöntemi ile elde edilen veriler kullanılarak organik ve konvansiyonel üretim

yapan işletmelerde bağıcılık faaliyetiekonomik analiz sonuçlarının karşılaştırılması amacıyla yürütülmüştür.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Karadaş (2007) tarafından Erzurum’da yürütülen bir çalışmada organik tarım faaliyetinde bulunan ve bulunmayan işletmeler, üretim faktörlerinin verimliliği, ekonomik ve mali kriterler ile üretici-pazar ilişkisi bakımından karşılaştırılmıştır. Adı geçen çalışmada organik tarım faaliyetinde bulunan işletmelerin sermaye miktarı, ürün ve işgücü verimliliği ile gayri safi hasıla, tarımsal gelir ve brüt kar bakımından geleneksel tarım faaliyetinde bulunan işletmelerden önde oldukları ortaya konmuştur.

Taşkın (2014) tarafından yürütülen çalışmada Isparta ilinde bağcılıkta telli terbiye ve goble terbiye sistemleri ekonomik yönden karşılaştırılmıştır. Adı geçen çalışmada telli terbiye sisteminde dekara üzüm verimi 1928.5 kg iken, goble terbiye sisteminde dekara üzüm verimi 940.50 kg olarak tespit edilmiştir.

Yılmaz (2018) tarafından Trakya’da bağcılık yapan tarım işletmelerinin ekonomik analizini yapmak ve işletme gelirlerini maksimize edebilecek optimum üretim planlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. 108 tarım işletmesinden anketlerle toplanan veriler değerlendirilmiştir. İşletme gelirlerini maksimize edebilecek 3 ayrı optimum işletme planı oluşturulmuştur. Ortalama arazi büyüklüğü 44,18 da olan tarım işletmeleri için 5, 10 ve 20 yıllık dönemler için oluşturulan optimum planlarda net bugünkü değerler sırasıyla 12.884,92 TL, 65.582,73 TL ve 122.567,56 TL olarak hesaplanmıştır.

Çakır ve ark. (2017a), yaptıkları çalışmada Diyarbakır ili Dicle ilçesi bağcılığının mevcut durumu, başlıca sorunları ve çözüm önerilerini incelemiştir. Çalışmada bağcılıkla uğraşan çiftçilerin uzun yıllardır üzüm yetiştiriciliği yaptıkları ve yaş ortalamalarının oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bağ alanlarının büyüklük durumları incelendiğinde %72’sinin 30 da altında olduğu belirlenmiştir. İlçede bağcılık, üreticilerin kendi tüketimlerini karşılamak yapılmaktadır. Yörede yetiştirilen üzüm çeşitlerinin büyük bir çoğunluğunu yerel üzüm çeşitleri oluşturur. Üzüm üretimi yapan üreticilerin %69’u iyi para kazanamadıklarını ifade etmişlerdir. Üreticilerin üzüm üretim tekniğini çok iyi bildikleri (%59), alet ve ekipmanlarının üzüm yetiştiriciliği için yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

Çakır ve ark. (2017b), Nusaybin (Mardin)’de 100 adet bağ işletmesinde yaptıkları anket çalışmasında bağcılığın, başlıca sorunları ve çözüm önerilerini incelemiştir. Çalışma ile bağcılık işletme sahiplerinin yaş ve eğitim durumları, işletme büyüklüğü ve

örgütlenme durumlarının saptanması amaçlanmıştır. Elde edilen verilerin sonuçlarına göre; bağcılıkla uğraşan üreticilerin eğitim düzeyi, üreticilerin %69'u ilkokul mezunudur. Üreticilerin yaş ortalaması ise 54,2 ile oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bağ alanlarının büyüklükleri ise %37'sinin 20 da'mın altında olduğu ve tamamının kendi mülkiyetleri olduğu belirlenmiştir.

Elmalı (2008) tarafından Tokat ilinin Merkez ilçesinde üzüm yetiştiriciliği yapan işletmelerin üretim ve pazarlama sorunları üzerine yürüttükleri araştırmada; parsel genişliği, terbiye sistemi, üzüm ve yaprak üretim miktarı, üzüm verimi, toprak verimi, fidan temin edilen kaynaklar, kredi kullanım durumu, üzüm satışında kullanılan ambalaj türleri, üzüm satışında pazar araştırması yapılma durumu, pazarlandığı yerler ve pazarlama şekli bakımından gruplar arasındaki farklılık önemli bulunmuştur. Ayrıca, incelenen işletmelerde dekara üzüm veriminin 381,66 kg, üretim maliyetinin 78,77 YTL, brüt üretim değerinin 232,81 YTL, brüt kârın 174,40 YTL ve net kârın 154,04 YTL olduğu görülmektedir. Bir kg üzümün maliyeti 0,21 YTL iken satış fiyatı 0,61 YTL olarak gerçekleşmiştir. Üzüm üretiminde yapılan 1 YTL'lik harcamaya karşılık olarak 2,96 YTL kâr elde edilmiştir. Çalışmada üzüm üretiminin kârlı bir üretim faaliyeti olduğu ancak üretici-tüketici arasında yer alan aracılardan üreticilere göre daha yüksek gelir sağladıkları sonucuna varılmış olup, aracı marjı %77,05 olarak bulunmuştur. Bu durumun üretici lehine değişmesi bakımından, üretici-tüketici arasında oluşan pazarlama zincirinin oldukça kısa olması ve üreticiler arasında etkin bir örgütlenme sağlanması gerektiği bildirilmiştir.

Coşkuntuna (1997), Tekirdağ ilinde bağcılık faaliyetleri üzerine bir araştırma yürütmüştür. Tekirdağ ilinde bağcılık faaliyeti çok eski yıllardan bu yana yapılagelmekte olan ve tarım kesiminde yaşayanların önemli bir gelir kaynağını oluşturmaktadır. Tekirdağ ilinde üretilen üzüm alanı 6954 ha, üretim 56189 ton ve verim 8080 kg/ha'dır. Bağcılığın entansif olarak yapıldığı Tekirdağ'da verim Türkiye ortalamasının üzerinde olan birkaç ilden biridir. Tekirdağ ili 56189 ton üretimi ile Marmara Bölgesi'nin toplam üzüm üretiminin %19.95' ini oluşturmaktadır. Fakat son yıllarda ilde bağcılık alanlarında önemli oranlarda azalma meydana geldiği saptanmıştır. Bu azalmanın sebepleri çok çeşitli olmakla birlikte en önemlileri, son yıllardaki olumsuz iklim koşulları, hastalıklar, elde edilen gelirdeki azalma gösterilmektedir. Tekirdağ il ve ilçelerinde yetiştirilen üzümler Tekel şarap fabrikası ve özel sektör

tarafından alınarak çeşitli ürünlere işlenmek suretiyle değerlendirme yoluna gidilmektedir. AET'ye girildiği zaman rekabet edebilmek için, öncelikle gerekli alt yapının oluşturularak ilgili çalışmaların yapılması ve rekabet ortamının oluşturulduğu zaman topluluğa girilmesinin yerinde olacağı görüşü yaygın olarak gözlenmiştir.

Özdemir ve ark. (2017a), bu çalışma ile Öküzgözü (*Vitis vinifera* L. cv.) üzüm çeşidine ait tanelerin bazı fiziksel, mekaniksel ve olgunluk zamanı özelliklerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada kullanılan üzüm örnekleri Diyarbakır ili Dicle ilçesinde organik üzüm yetiştiriciliği yapılan ticari bir bağcılık işletmesinden sağlanmıştır. Çalışma sırasında üzüm örnekleri 2016 yılında ben düşme (30 Ağustos), ben düşmeden 15 gün sonra (15 Eylül) ve hasat zamanı (30 Eylül) olmak üzere üç farklı zamanda alınmıştır. Araştırma kapsamında alınan üzüm örneklerinde maksimum güç, sertlik, kuvvet, suda çözünebilir kuru madde, pH, toplam asitlik değerleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda üzümlerde olgunluk ilerledikçe incelenen özelliklerde önemli artışlar meydana geldiği tespit edilmiştir.

Üzüm tanelerinde ortalama tane boyu 19.42 mm, tane eni 17.57 mm ve kalınlık 17.53 mm olarak saptanmıştır. Üzümlerin fenolojik gelişme zamanları ilerledikçe tane kopma gücü 3.56 N değerinden 2.69 N değerine düşmüş, tane ağırlığı ise 3.45 g değerinden 4.42 g değerine artmıştır. Araştırma sonucunda üzümlerde olgunluk zamanı ile mekanik ve fiziksel özellikler arasında çok önemli bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Olgunluk ilerledikçe suda çözünebilir kuru madde miktarında (%17.50- %23.97) artış, pH (3.53-3.76) ve toplam asitlik değerlerinde (%0.462, 0.273 %) ise azalmanın meydana geldiği saptanmıştır.

Özdemir ve ark. (2008), çalışmalarında asmanın beslenmesi üzerine farklı organik gübre uygulamalarının etkilerini araştırmayı amaçlamışlardır. Çalışmada organik gübre uygulaması olarak asmaların budama artığı, çiftlik gübresi, yeşil gübre bitkileri (arpa ve fiğ) ve saman malçı ile bu uygulamaların kombinasyonları gerçekleştirilmiştir. Material olarak Çiloreş (*Vitis vinifera* L.) üzüm çeşidi material olarak kullanılmıştır. Asmaların tam çiçeklenme ve ben düşme dönemlerinde yaprak örnekleri alınarak besin elementi miktarlarının uygulamalara göre nasıl değiştiği belirlenmiştir. Araştırma sonucunda organik gübre uygulamalarının tümünün asma yapraklarının hem makro hem de mikro elemen konsantrasyonları üzerine önemli artışlara neden olduğu tespit edilmiştir. Bu uygulamaların organik üzüm

yetiştiriciliğinde asmaların besin elementi ihtiyacının karşılanmasında rahatlıkla kullanılabileceği bildirilmiştir.

Pirinççioğlu ve ark. (2017), Öküzgözü üzümünün insan sağlığı üzerine olan koruyucu etkisini araştırmışlardır. Üzüm dünyada en yaygın tüketilen meyve türlerinden birisidir. Üzüm, çekirdek (%70) ve kabuklarında (%30) bulunan yüksek polifenol içeriğinden dolayı çok farklı biyolojik fonksiyonları bulunan bir üründür. Bu çalışmanın amacı Öküzgözü üzüm çeşidine ait çekirdek ekstraktlarının oksidatif DNA uyarımına neden olan hidroksil radikallerine karşı koruyucu etkisinin belirlenmesidir. Araştırma sonucunda üzüm çekirdeklerinin farklı oranlardaki ekstraktlarının ROS sayesinde DNA bozulmasını önemli ölçüde engellediği belirlenmiştir. Sonuç olarak, Öküzgözü üzüm çeşidine ait çekirdek ekstraktlarının hidroksil radikale karşı DNA koruyucu etkisi ispat edilmiştir. Araştırmacılar, bu kaynağın ileride gıda ve ilaç sanayinde rahatlıkla kullanılabileceği bildirilmiştir.

Özdemir ve ark (2017b), üzüm çeşitleri antioksidant aktivitesi ve fenolik bileşik içeriklerinden dolayı insan sağlığı açısından çok faydalı olarak bildirilmektedir. Bu nedenle pekçek araştırmacı üzümün bu faydalı bileşiklerinin insan hastalıkları üzerine olan etkilerini araştırmaktadır. Bu çalışma ile Türkiye’de yetiştiriciliği yapılan Öküzgözü ve Boğazkere üzüm çeşitlerinin kabuk, meyve eti ve çekirdeklerindeki fenolik ve flavonoid içeriklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda üzüm çeşitlerinin kabuki, meyve eti ve çekirdeklerinin toplam fenolik ve flavonoid içerikleri arasında önemli farklılıklar saptanmıştır. En yüksek fenolik madde miktarı Öküzgözü üzüm tanesinin meyve etinde 803 µg GAE/mg olarak tespit edilmiştir. Çeşitlerin toplam flavonoid madde miktarı 5.08 µg QUE/mg ile 111.55 µg QUE/mg arasında değişmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre Öküzgözü ve Boğazkere üzüm çeşitlerine ait tanelerin önemli bir fenolik ve flavonoid kaynağı olduğu belirlenmiştir.

Esgici ve ark. (2017), şire üzüm çeşidinin mühendislik özelliklerini incelemişlerdir. Türkiye sahip olduğu bağ alanı varlığı, üzüm çeşidi sayısı ve yetiştiricilik için uygun ekolojik koşulları sayesinde dünyanın üzüm üretimi ve kuru üzüm ihracatında önemli bir yere sahiptir. Türkiye üzümün gen merkezlerinden birisidir. Bu nedendir ki 1600 farklı üzüm çeşidi varlığı belirlenmiştir. Üzüm çeşitleri genellikle elle hasat edilmektir ancak makinalı hasat çok sayıda avantaj sağladığı için ilerleyen yıllarda büyük bir önem kazanacaktır. Bu nedenle üzüm çeşitlerinin mekanik

ve fiziksel özelliklerinin belirlenmesi makina tasarımı açısından son derece faydalı bilgiler içermektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak yürütülen bu çalışma ile Şire üzüm çeşidine ait tanelerin farklı fenolojik gelişme dönemlerindeki fiziksel ve mekanik değişimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Üzüm tanelerinde fiziksel değişimler kapsamında tane ağırlığı, eni, boyu, aritmetik ve geometrik ortalaması ile SÇKM, pH, asitlik özellikleri incelenirken mekanik değişimler kapsamında üzüm çeşidine ait bir yaşlı çubukların kesme dirençleri saptanmıştır. Aşartırma sonucunda tanelerin ben düşmeden hasada doğru ilerledikçe fiziksel özelliklerinde artış mekanik özelliklerinde ise azalmaların olduğu tespit edilmiştir.

Özdemir ve Sessiz (2018), bu çalışmalarında, Öküzgözü, Boğazkere ve Şire üzüm çeşitleri üzerinde çalışmışlardır. Çalışma ile ben düşme, ben düşmeden 15 gün sonra ve hasat zamanı olmak üzere üç farklı olgunluk döneminde üzüm tanelerinde meydana gelen fiziksel ve kimyasal değişimlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla üzüm tanelerinde; tane uzunluğu (mm), genişliği (mm), kalınlığı (mm), tane ağırlığı (g), tane hacmi (ml), aritmetik ortalama (mm), geometrik ortalama (mm), yüzey alanı (mm²), küresellik (%), olgunluk indisi (%), asitlik (%), SÇKM (%), pH, toplam fenolik madde (µg GAE/mg) ve toplam flavonoid madde miktarı (µg QUE/mg) belirlenmiştir. Araştırma sonucunda Öküzgözü, Boğazkere ve Şire üzüm çeşitlerine ait tanelerin üzüm çeşitlerine ve üzümlerin olgunluk dönemlerine göre incelenen özellikler bakımından önemli farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Olgunluk ilerledikçe incelenen özelliklerde artışlar meydana gelmiştir.

Özdemir ve Çakır (2018), GAP bölgesi illerine ait bağ alanı ve organik üzüm miktarı ile ilgili güncel bilgileri paylaşmışlardır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi bağ alanlarımızın yaklaşık %25'ini ve üzüm üretimimizin yaklaşık %15'ini karşılamaktadır. Bu bildiri ile GAP bölgesi illerinde organik üzüm yetiştiriciliğinin mevcut durumu, uygulamada yaşanan sorunlar ve geliştirilmesine yönelik önerilerin sunulması amaçlanmıştır. GAP Bölgesinde organik üzüm yetiştiriciliğinin en fazla Adıyaman, Diyarbakır, Mardin ve Kilis illerinde olduğu belirlenmiştir. GAP bölgesi bağlarının gerek yetiştirilen üzüm çeşitleri ve uygulanan yetiştirme teknikleri gerekse üzümde elde edilen pekmez, pestil gibi yöresel üzüm ürünlerinin üretimi ve pazarlanması bakımından önemli bir organik tarım potansiyeline sahip olduğu saptanmıştır. Bağlarda

gerçekleştirilen toprak ve bitki besleme ile bitki koruma uygulamalarının genellikle organik tarım kapsamında izin verilen uygulamalar düzeyinde olduğu belirlenmiştir.

Sessiz ve ark. (2017), araştırma ile Boğazkere üzüm çeşidinin farklı fenolojik gelişme dönemindeki bazı fiziksel, mekaniksel ve olgunluk ile ilgili özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma Diyarbakır ili Dicle ilçesinde kurulu ticari bir bağcılık işletmesinde yürütülmüştür. Fiziksel ve mekaniksel özellikler Lloyd LRX plus isimli test cihazı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda Boğazkere üzüm çeşidine ait tanelerin tane eni, boyu, kalınlığı sırasıyla 16,64 mm, 15,49 mm ve 15,42 mm olarak tespit edilmiştir. Fenolojik gelişme safhalarına göre çap, geometric çap, yüzey alanı değerlerinin önemli oranda değişmediği saptanmıştır. Asmaların fenolojik gelişme safhalarına göre olgunluk ve mekanik özellikler arasında önemli bir ilişkinin olduğu bildirilmiştir. En yüksek kesme enerjisi IN5 çapı, en düşük kesme enerjisi ise IN1 çapı kullanılarak elde edilmiştir.

Özdemir (2018b), GAP bölgesi illerinde üretilen organik ürünler üzerine bir çalışma yapmıştır.

GAP Bölgesi'nde organik tarımsal üretim beş ilimizde (Şanlıurfa, Gaziantep, Adıyaman, Mardin, Kilis ve Diyarbakır) yoğunlaşmaktadır. Bölgede organik tarım yapılan üretim alanlarının yaklaşık %48'i ve üretim miktarlarının %41'i Şanlıurfa ilinde gerçekleştirilmektedir. Siirt ve Şırnak illerinde organik üretim geçiş süreci aşamasındadır. Organik üretim yapan çiftçi sayısı en fazla Kilis ilinde (359 çiftçi) bulunmaktadır. Bölgede organik olarak değerlendirilen doğal toplama alanı bulunmamaktadır. Bölgede zeytin, antepfıstığı, badem, üzüm, incir, nar gibi meyveler ile her türlü sebze üretimi, buğday, mercimek, pamuk, yonca ve nohut üretimi organik olarak gerçekleştirilmektedir.

Özdemir (2018c), ülkelere göre organik tarımın mevcut durumu ve geleceği üzerine bir çalışma yürütmüştür. Yürüttüğü bu çalışmada organik tarım ile ilgili yaşanan zamandaki durum ve geleceğe yönelik bilgi vermeyi hedeflemiştir. Organik Tarım İstatistikleri'ne göre 2016 senesinde dünyada 178 ülkede yaklaşık 57.8 milyon hektar organik tarım alanı bulunduğu ve 2.7 milyona yakın organik tarım ile uğraşan üretici var olduğu belirtilmiştir. En fazla organik tarım üreticisi ülkeler sırasıyla Hindistan, Uganda, Meksika, Etiyopya, Tanzanya, Peru, İtalya ve Türkiye'dir.

Sonuç olarak dünya’da tüketicilerin sağlıklı gıdaya olan taleplerinin artması ile organik üretim alanı ve üretim miktarında artışlar olmaya başlamıştır. Dünya ticaretinde organik işlenmiş gıdalar tarım ürünleri içerisinde önemli paylar almaktadır. Bu nedenle ülkemiz gibi organik tarım için ekolojik uygun ekolojik yapıya sahip olan ülkelerde organik yetiştiricilik ve yetiştirilen ürünlerin işlenmesi ile elde edilecek organik gıda ürünleri üretimine verilecek teşviklerin artırılması önerilmektedir.

Özdemir (2018d), ülkemizde yaptığı çalışmada organik tarımın gelişimi ve mevcut durumu üzerine bilgi vermeyi amaçlamıştır. Tarımsal üretimde en yüksek verimi elde edebilmenin en kolay yolu yüksek miktarda kimyasal gübre, tarım ilacı ve hormon kullanmaktır. Kullanılan kimyasal girdiler yıllar ilerledikçe topraktaki yararlı canlılar başta olmak üzere, hayvan, çevre, su kaynakları ve insan sağlığına çok ciddi zararlar vermektedir. Bu zararlı etkiler görülmeye başladıkça organik tarıma olan ilgi daha da artmıştır. Günümüzde konvansiyonel üretimde kullanılan kimyasalların özellikle insan, hayvan ve çevreye olan olumsuz etkilerini belirten çok sayıda makale bulunmaktadır. Bu bilgiler dikkate alınarak çoğu Avrupa Ülkesinde organik tarıma ayrılan alanlarda çok önemli bir artış yaşanmıştır. Bu bildiri ile Türkiye’de organik tarımın mevcut durumu ve geliştirilmesine yönelik bilgilerin sunulması amaçlanmıştır.

Ülkemizde organik tarıma geçiş 1984-1985 yıllarında Avrupa Birliği’nde faaliyet gösteren yabancı bazı firmaların talepleri ile başlamıştır. Sonrasında organik tarım ile ilgili kanun ve yönetmelikler çıkarılmıştır. Ülkemiz’de şu anda 214 farklı organik ürün 75 067 çiftçi tarafından üretilmektedir. Ülkemizde 543 033 ha toplam üretim alanında 2 406 606 ton organik bitkisel üretim gerçekleştirilmektedir. Tüketicilerin sağlıklı gıdaya olan taleplerinin artması ile birlikte ülkemizde organik tarımın daha da gelişeceği beklenmektedir.

Kızgın ve ark. (2017), farklı organik gübrelerin asmaların klorofil miktarı üzerine etkilerinin belirlenmesi hedefiyle yaptıkları çalışmayı Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümünde yürütmüştür. Çalışmada Materyal olarak Öküzgözü ve Boğazkere üzüm çeşitleri kullanılmıştır. Organik gübre olarak Bactolife Super Organo Power, Bactolife Quality Organo, Bactolife High Organo 5-5-0, Bactolife High Organo 5-5-5, Humanica, Life Bac NP ve Bactoguard gübreleri denenmiştir. Gübrelerin etkilerini belirlemek amacıyla asmaların yaz sürgününde bulunan 5. ve 6. boğumlardaki ana yaprakların sol, sağ ve orta loblarında klorofil miktarları SPAD cihazı kullanılarak

ölçülmüştür. Ölçümler 22.05.2015 ve 11.07.2015 tarihleri arasında her hafta düzenli olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda Öküzgözü üzüm çeşidinde en yüksek klorofil miktarı yaprağın sol lobunda 10.07.2015 tarihinde Life Bac NP (36.98 SPAD) gübre uygulamasından, yaprağın orta lobundan 03.07.2015 tarihinde Humanica (37.58 SPAD) gübre uygulamasından ve yaprağın sağ lobunda ise 03.07.2015 tarihinde Humanica (37.9 SPAD) gübre uygulamasından elde edilmiştir. Boğazkere üzüm çeşidinde ise en yüksek klorofil miktarı yaprağın sol lobunda, orta lobunda ve sağ lobunda da 10.07.2015 tarihinde Bacrolife High Organo 5-5-0 (35.7-35.8-35.9 SPAD) gübre uygulamasından elde edilmiştir. Öküzgözü ve Boğazkere üzüm çeşitlerinde sürgün büyümesine bağlı olarak asmaların yapraklarında klorofil miktarlarında önemli farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıkların meydana geldiği tarihler dikkate alınarak kültürel uygulamaların buna uygun olacak şekilde gerçekleştirilmesi verim ve kalite üzerinde önemli artışlara neden olabilecektir.

Özdemir ve ark. (2016a), Diyarbakır ilinde organik üzüm yetiştiriciliğinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri üzerine bir çalışma yürütmüştür. Üretimde miktar yükselmesinin değil üzüm kalitesinin artmasını hedefleyen organik yetiştiricilik, geleceğin ihtiyaçlarına yönelik görüşlere ve uzun dönem planlamalara dayanan, dikkat gerektiren bir üretim şeklidir.

Diyarbakır ili sahip olduğu ekolojik yapı ve uygulanan kültürel uygulamalarda kullanılan sentetik kimyasal girdinin azlığı nedeniyle önemli bir organik üzüm yetiştirime potansiyeline sahiptir. Diyarbakır ilinde, tahıllardan sonra üzüm en önemli organik ürün durumundadır. İlde 1264 ton organik, 3787 ton geçiş sürecinde olmak üzere toplam 5051 ton organik üzüm üretimi gerçekleştirilmektedir.

Karataş ve ark. (2016a), Diyarbakır ili yerel üzüm çeşit varlığı ve değerlendirme olanakları üzerine bir çalışma yürütmüşlerdir. Diyarbakır ili, toplam üzüm üretimi açısından ülkemizin en önemli illeri arasında yer almaktadır. Ancak üzüm verim ve kalitesi açısından geri planda kalmıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri bölgede standart üzüm çeşitlerin yetiştirilmemesinden kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmada, Diyarbakır ilçelerinde bağ alanlarında yapılan incelemeler sonucunda 69 farklı özelliklerde yetiştiriciliği yapılan çoğu yöresel ve az sayıda standart çeşitler tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda tespit edilen bu çeşitlerin

değerlendirme olanakları üzerinde durulmuştur.

Çok eski çağlardan günümüze ulaşmış yok olma tehlikesi olan değerli gen kaynaklarımızın oluşturduğu yöresel çeşitler, ülkemiz ve bölgemiz için asma genotip çeşitliliğine katkı sağlamaktadır. Bölgede yetiştiriciliği yapılan bu üzüm çeşitleri sofralık, kurutmalık ve şıralık olarak değerlendirilmektedir. Fakat katma değeri çok düşük olması nedeniyle potansiyelinin altında gelir sağlayan üzüm üretimi yerine, yapılacak çalışmalar sonucunda bölge çok sayıda çeşit yerine bölgede yetişen verimli ve kaliteli yerel ve standart çeşitler ile daha verimli bağcılık yapılması gerekmektedir. Bölgede yetiştiriciliği yapılan mevcut üzüm çeşitlerinin şaraba, üzüm suyuna, sirkeye vb dönüştürülerek pazarlanması bölgeye daha fazla gelir getirecek ve üzümlerin daha iyi değerlendirilmesine olanak sağlayacaktır.

Özdemir ve ark.(2016b), Diyarbakır ilinde organik tarım uygulamaları üzerine bir çalışma yürütmüşlerdir. Ülkemizde 69 967 üretici 486 069 ha organik yetiştiricilik alanında 197 farklı üründe 1 829 291 ton organik üretim gerçekleştirmektedir. Bu üretimin %1,3'ü Diyarbakır ilinden karşılanmaktadır. İlde şu anda sertifikasyon işlemi devam eden 22 farklı üründe 23 831 ton organik üretim yapılmaktadır. En fazla üretim Mısır, Buğday, Üzüm, Mercimek, Arpa ve Fiğ türlerinde gerçekleştirilmektedir. Diyarbakır ili Eğil, Dicle, Lice, Kocaköy ve Hazro ilçeleri üretimin yoğun olarak yapıldığı ilçelerdir. Mevcut potansiyel ve geçiş süreci dikkate alındığında önümüzdeki yıllarda üretim miktarının daha da artması beklenmektedir.

Diyarbakır ilinin sahip olduğu organik tarım potansiyelini değerlendirmek amacıyla GAP Bölge Kalkınma İdaresi desteği ile Karacadağ Kalkınma Ajansı GAP Organik Tarım Değer Zinciri Mali Destek Programı yapılmıştır. Bu program kapsamında 2015 yılında toplam 12, 2016 yılında ise toplam 7 proje başarılı bulunmuş ve desteklenmiştir. Bu projelerden 2015 yılında 4, 2016 yılında ise 5 adedi Diyarbakır ilinden desteklenen projelerdir.

Bu projeler sayesinde GAP Bölge Kalkınma İdaresi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır Gıda Tarım ve Hayvancılık İl ve İlçe Müdürlükleri, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, GAP Tarımsal Araştırma ve Eğitim Merkezi, Üretici Birlikleri ve Özel Sektör Kuruluşları arasında iş birlikleri geliştirilmiştir. Diyarbakır ilinde organik Nohut ve Mercimek üretilip pazarlanmaktadır. Organik üzüm suyu üretim tesisi kurulmuştur. Diyarbakır merkezde Organik Pazar kurulum çalışmaları tamamlamak üzeredir.

Organik hayvancılık konusunda ülkemize örnek olacak projelere başlanmıştır. Organik tohumluk üretim merkezi kurulum çalışmaları devam etmektedir.

Özdemir ve ark. (2014), yaptıkları araştırmada Mardin ili merkez ve ilçelerinde üzüm yetiştiriciliği yapan üreticilerle anket çalışması yapmıştır. Anket çalışması ile bağ işletmelerinin bağ alanı varlığı, yetiştirilen üzüm çeşitleri ve yetiştirme tekniklerinden budama, terbiye şekli, sulama, gübreleme, mekanizasyon, hastalık ve zararlılarla mücadele, pazarlama ve yeni teknolojilerden yararlanma düzeyleri incelemiştir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler yüzde oran testiyle değerlendirilmiştir. Bağ işletmelerinin büyük çoğunluğunda asmalar ile ilgili yapılan uygulamaların çiftçilerin kendi bilgi birikimleri ile gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Geleneksel üretim biçiminin hakim olduğu ilde modern bağcılık tekniklerini uygulayan işletmelerin sayısının çok az olduğu kaydedilmiştir. Üreticilerin pazarlama konusunda da ciddi sorunlar yaşadıkları ve mekanizasyon araçları ve uygulamaları bakımından oldukça yetersiz oldukları bildirilmiştir.

Kaya ve ark. (2014a), yaptıkları araştırmada bölgede yoğun bir biçimde yetiştirilen ve pazar değeri fazla olan Şire üzüm çeşidinde verim ve kalite yönünden üstün Klon Baş Omca adaylarının belirlenmesini hedeflemiştir. Çalışma 2010, 2011 ve 2012 yıllarında Diyarbakır ve Mardin illerine bağlı 4 ilçedeki 8 bağda toplam 5511 omca da yürütülmüştür. Bu çalışmanın birinci yılında 5511 omca içerisinde seçilmiş olan 224 omcada iki yıl süreyle hastalık ve zararlı gözlemlerine, salkım sayısına, sürgün sayısına ve doğuş oranlarına bakılarak üstün özellik gösteren 22 Klon Baş Omca adayı seçilmiştir. Seçilen klon baş omca adaylarının doğuş oranı (Salkım S./ Sürgün S.) 1.0-1.4 arasında değişim göstermiştir. Bu 22 Klon Baş Omca adayları içerisinde en yüksek doğuş oranı E1-2/23 (1,4) de saptanırken, bunu sırasıyla Ç1-17/23 (1.3), M2-1/9 (1.3) ve M2-2/6 (1.3) takip etmiştir. Sonuç olarak, belirlenen Klon Baş Omca Adayları verim ve kalite açısından yapılabilecek ıslah çalışmalarında materyal olarak değerlendirmeye uygun olarak görülmüştür.

Kaya ve ark. (2014b), yaptıkları araştırmayı Yalova incisi, Ata Sarısı, Trakya İlkeren ve Cardinal sofralık üzüm çeşitlerinin Diyarbakır ekolojik koşullarına adaptasyon yeteneklerinin saptanması amacıyla yürütmüşlerdir. Araştırma sonucunda Diyarbakır ekolojik koşullarında yetiştirilen sofralık üzüm çeşitlerinde üç yılın değerleri dikkate alındığında en yüksek salkım ağırlığı, salkım eni, salkım boyu ve salkım

büyüklüğü, daha üstün tane ile sıra özelliklerine sahip olan çeşidin Ata Sarısı olduğu belirlenmiştir.

Özdemir ve ark. (2010), Bağcılık sektörünün Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki üretim boyutları üzerine bir çalışma yürütmüşlerdir.

Dünya'nın üzüm yetiştiriciliği için en elverişli iklim kuşağı üzerinde bulunan ülkemizde bağcılık tarımsal üretim içerisinde önemli bir paya sahiptir. Ülkemiz, bağ alanı bakımından yaklaşık 482 788 ha ile ülkeler sıralamasında dördüncü, üzüm üretimi bakımından ise yaklaşık 3 918 442 ton üretim ile altıncı sırada yer almaktadır. Bağ alanlarımızın yaklaşık %25'i, üzüm üretimimizin ise yaklaşık %15'i Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Bu bildiri ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinde bağcılık sektörünün şu anki üretim boyutları, yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda bölge illerine ait istatistiki bilgiler, şu ana kadar bölgede yapılmış olan araştırmalardan elde edilmiş sonuçlar ve illerdeki bağlarda gerçekleştirilen araştırma ve inceleme gezileri ile anketlerden elde edilmiş bilgiler değerlendirilerek sunulmuştur.

Bildiri sonucunda Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bağcılık sektörünün bölge insanının önemli bir geçim kaynağı durumunda olduğu ancak hem yetiştirilen üzüm çeşitleri ve uygulanan yetiştirme teknikleri hem de pazarlanma yönünden önemli sorunların yaşandığı tespit edilmiştir. Bu sorunların çözümü için bölgede görev yapan Kamu, Üniversite ve Sanayi kuruluşları işbirliğini geliştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunulmalı ve ortak stratejiler geliştirilmelidir.

Karataş ve ark. (2015) tarafından yürütülen Diyarbakır İli Bağcılığının Sektörel Durum Analizi isimli çalışmada Diyarbakır ili merkez ve tüm ilçelerinin bağcılık potansiyeli, yetiştirilen üzüm çeşitleri, değerlendirme şekilleri ile uygulanan kültürel işlemler dikkate alınarak ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Akın ve Özdemir (2010), Diyarbakır ilinde Çermik ilçesinde bağcılığı ve üzüm üreticilerinin örgütlenmeye bakış açıları isimli bir çalışma yapmışlardır.

Çalışma sonucuna baktığımızda üreticilerin %68,4'ünün pazarlama konusunda bireysel hareket ettikleri görülmüştür. Üreticilerin %70,8'inin bağcılığın "kazançlı olmaması nedeniyle bağ alanlarının gelecekte azalacağı" görüşünde oldukları belirtilmiştir. Ayrıca, araştırma kapsamına alınan kooperatif veya birlik üyesi olan veya olmayan tüm üreticilerin "kooperatifin hiçbir faydası yoktur" düşüncesinde oldukları

saptanmıştır.

Tangolar ve ark. (2009), Bu araştırma Şanlıurfa (Diphisar) koşullarında Çiloreş (*Vitis Vinifera* L.) üzüm çeşidinin yetiştirildiği bir üretici bağında 2000 ve 2001 yıllarında yürütülmüştür. Araştırmada hastalık ve zararlı yönetiminde organik bağcılıkta önerilen yöntemlerin uygulanabilirliği incelenmiştir. Hastalık ve zararlılarla mücadelede asmaların fenolojileri yanında hastalık, zararlı çıkışı ve yoğunluğu ile iklimsel veriler (günlük sıcaklık, güneşlenme, oransal nem, yağış ve yaprak ıslaklığı değerleri) dikkate alınmıştır.

Birinci yılda koruma amaçlı olarak bağ küllemesi hastalığı için suda ıslanabilir toz kükürt; salkım güvesi ile mücadelede feromon tuzakları ve bir *Bacillus thuringiensis* preparatı kullanılmıştır. Araştırmanın ikinci yılında ise salkım güvesi ve diğer zararlılarda ekonomik zarar eşiği altında yoğunluklar belirlenmiş, herhangi bir hastalık belirtisi gözlenmemiştir. Bu nedenle bu yılda herhangi bir ilaç uygulamasına gerek duyulmamıştır.

Araştırma sonucunda Şanlıurfa ili üzüm bağlarında hastalık ve zararlılarla organik bağcılıkta biyolojik mücadele yöntemlerinin kullanılması ile insan ve çevre sağlığına zararı olmadan geleneksel üretim şeklindeki düzeyde pazarlanabilir kalitede üzüm yetiştirilebileceği saptanmıştır.

Özdemir ve ark. (2009), GAP bölgesi organik bağcılık potansiyeli ve uygulamaları üzerine bir çalışma yürütmüşlerdir.

Dünya'nın üzüm yetiştiriciliği için en elverişli iklim kuşağı üzerinde bulunan ülkemizde bağcılık tarımsal üretim içerisinde önemli bir paya sahiptir. Ülkemiz, bağ alanı bakımından yaklaşık 482.788 ha ile ülkeler sıralamasında dördüncü, üzüm üretimi bakımından ise yaklaşık 3.918.442 ton üretim ile altıncı sırada yer almaktadır. Ülkemiz bağ alanlarının yaklaşık %25'i, üzüm üretiminin ise yaklaşık %15'i Güneydoğu Anadolu Projesi Bölgesinde yer almaktadır. Bölge bağlarında toprak işleme, gübreleme, hastalık ve zararlılarla mücadelede ilaç kullanımının düşük olması gibi özelliklerden dolayı önemli bir organik bağcılık potansiyeli bulunmaktadır.

Bu çalışma ile GAP bölgesinin sahip olduğu bu potansiyel hakkında ayrıntılı bilgiler verildikten sonra bağlarda organik tarım kapsamında gerçekleştirilebilecek toprak ve bitki besleme ile bitki koruma uygulamaları hakkında bilgilerin verilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma sonucunda; GAP bölgesi bağlarının gerek yetiştirilen üzüm çeşitleri ve uygulanan yetiştirme teknikleri gerekse üzümde elde edilen pekmez, pestil gibi yöresel üzüm ürünlerinin üretimi ve pazarlanması bakımından önemli bir organik tarım potansiyeline sahip olduğu saptanmıştır. Bağlarda gerçekleştirilen toprak ve bitki besleme ile bitki koruma uygulamalarının genellikle organik tarım kapsamında izin verilen uygulamalar düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Ancak organik tarım kapsamında yapılması gereken kontrol ve sertifikalandırma işlemlerinin bölgede yeterince yapılmadığı görülmüştür. Bölgenin sahip olduğu potansiyeli iyi bir şekilde değerlendirebilmek için mutlaka bu konudaki eksikliğin giderilerek, organik üretimin kontrol ve sertifikasyon süreçlerini içerecek şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Özdemir ve Karataş (2008), Diyarbakır ili bağcılığı üzerine bir çalışma yapmışlardır. Bu araştırma, Diyarbakır ili bağcılığında bağ alanı ve üzüm üretim miktarındaki değişim ile bağlarda uygulanan yetiştirme tekniklerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında, Diyarbakır ili bağ alanı ve üzüm üretim miktarında meydana gelen değişimi ortaya koymak amacıyla Tarım İl ve İlçe Müdürlüklerinden elde edilen veriler kullanılırken, yetiştirilen üzüm çeşitleri ve uygulanan yetiştirme tekniğine ilişkin (anaç kullanımı, dikim sıklığı, budama, sulama, gübreleme, hastalık ve zararlılar ile mücadele vb.) bilgileri saptamak amacıyla Merkez ve İlçelerde bulunan 150 üretici bağı incelenmiş ve üreticiler ile anket çalışması yapılmıştır.

Araştırma sırasında incelenen istatistik kayıtları, yapılan anket çalışmaları ve araştırma gezileri sonucunda ilin çok önemli bir bağcılık potansiyeline sahip olmasına rağmen bunun iyi bir şekilde değerlendirilemediği belirlenmiştir. İlde bağcılığın hala geleneksel yöntemlerle sürdürüldüğü, asmaların çok yaşlı olduğu, sulama ve gübreleme gibi kültürel işlemlerin büyük bir kısmının üreticilerin büyük çoğunluğu tarafından yapılmadığı saptanmıştır.

Atalay ve ark. (2003), Diyarbakır bağcılığının var olan durumu sorunları ve çözüm yöntemleri üzerine bir çalışma yürütmüşlerdir.

Buna göre Diyarbakır ilinde halen eski bağcılık tekniklerinin yoğun olarak uygulandığı bildirilmiştir. Filoksera zararlısı, bağların yaşlı olması, kurak şartlarda bağcılık yapılması ve gelişen bağcılık tekniğinin yeterince bilinmemesi gibi sebeplerle bölgede bağcılığın gerileme eğiliminde olduğu belirtilmiştir. Araştırmacılar bu durumun

2. KAYNAK ÖZETLERİ

çözümü için yeni bağcılık tekniğine hızlı bir biçimde geçişi sağlayacak eğitim ve uygulamaya dayalı modern yeni bağ tesislerinin kurulmasını teşvik edici yatırımların yapılması gerektiğini belirtmişleridir.

3. MATERYAL ve METOT

3.1. Materyal

Sosyoekonomik çalışmalarda en önemli materyali muhasebe kayıtları oluşturmakla birlikte, Türkiye genelinde olduğu gibi Diyarbakır'da da tarım işletmelerinde muhasebe kayıtları tutulmamaktadır. Ancak, bu kayıtların olmadığı durumlarda anket yoluyla derlenen verilerin kullanılması da uygun bir yöntem olarak kabul görmektedir. Bu çalışmada kullanılacak materyali, çiftçilerle yüz yüze görüşmelerle doldurulan anket formları oluşturmuştur. Anket formları ile çalışmanın birincil verileri, belirlenen işletmelerde işletme sahibi yetiştiricilerle yüz yüze yapılan görüşmelerle toplanmıştır. Başta Diyarbakır Tarım İl ve ilçe müdürlükleri olmak üzere konu ile ilgili diğer kamu kurumlarının kayıtlarından da ikincil verilerin elde edilmesinde yararlanılmıştır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Örnek Büyüklüğünün Tespiti

Çalışma sahası Diyarbakır ili Dicle ilçesini kapsamaktadır. Araştırma sahası olarak Diyarbakır ili Dicle ilçesi seçilmiş olup, Tarım ve Orman Bakanlığı çiftçi kayıt sistemi (ÇKS)'ne göre bu ilçede bağcılık yapan 1472 işletme belirlenmiştir. Bu işletmeler, bağ alanı büyüklüğüne göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak popülasyon tespit çizelgesi (örneklem) oluşturulmuştur. Toplam 1472 işletmeden 0,5 dekardan daha az bağ alanına sahip 18 işletme ve 50 dekardan daha fazla bağ alanına sahip iki işletme örnekleme çerçevesinden çıkarılmıştır. Organik üretim yapan ve yapmayan işletmelerin tamamı popülasyonu meydana getirdiği için örnek büyüklüğü, bu popülasyon tespit çizelgesinden elde edilen parametreler kullanılarak basit tesadüfi örnekleme yönteminin sonlu popülasyonlar için önerilen (Çiçek ve Erkan, 1996) aşağıdaki formüle göre %90 güven sınırları içerisinde ve ortalamanın %10'u kadar bir hata payı dikkate alınarak hesaplanmıştır.

$$n = \frac{N \times s^2 \times t^2}{(N + 1) \times d^2 + s^2 \times t^2}$$

Formülde;

- N : Populasyon
s : Standart sapma
t : t cetvel değeri
d : Örnekleme hatası
n : Örnek büyüklüğü

Çizelge 3.1. Örneklemede kullanılmak üzere hesaplanan parametreler

Ortalama ($\bar{x}$)	Standart Sapma (s)	Hata (d)	t Cetvel Değeri
7,65	6,21	0,76	1,65

Hesaplanan örnek işletme sayısının yarısı kadar organik üretim yapan ve diğer yarısı kadar da geleneksel üretim yapan bağıcılık işletmeleri ile görüşülmesine dikkat edilmiştir. Tesadüfi olarak belirlenen işletmelerden yüz yüze görüşmeler yoluyla doldurulan anketlerle toplanan veriler, 2017-2018 yılı üretim dönemine aittir. Gerçekleştirilen anketlerin tamamı değerlendirilmiştir.

3.2.2. Verilerin Derlenmesinde Uygulanan Yöntem

Sosyoekonomik çalışmalarda veri toplamaya başlamadan önce dikkate alınması gereken en önemli husus, toplanacak bilgilerin neler olacağını bilinmesidir (Kara 2000). Bu yüzden bu çalışmada kullanılan anket formları, daha önce benzer çalışmalarda kullanılan anket formlarının konu ile ilgili literatür bilgileri ışığında araştırmacının amaç ve kapsamına uygun olarak, ürün ve bölge şartlarına göre kullanılabilecek şekilde düzenlenmesi elde edilmiştir. Bu anket formları, Dicle ilçesi ve köylerinde organik bağıcılık yapan ve yapmayan yetiştiricilerle yüz yüze görüşmeler yapılarak doldurulmuştur.

3.2.3. Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntem

Derlenen bilgilerin bilgisayara girişi yapılmadan önce kontrolü yapılarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Verilerin bilgisayara aktarılmasında önceden hazırlanan kodlama anahtarı ile veri girişlerinin yapılacağı EXCEL sayfaları kullanılmıştır. Veri girişi tamamlandıktan sonra hatalı giriş olup olmadığı kontrol edilerek analize hazır hale getirilmiştir. Veri analizleri SPSS 22.0 (IBM, 2013) yazılımı ile gerçekleştirilmiştir.

İşletmelerin mevcut durumlarının ortaya konulmasında tanımlayıcı istatistik yöntemler kullanılmıştır. Bağıcılık faaliyetleri açısından konvansiyonel ve organik

üretim yapan işletmelerin karşılaştırılmasında ise bağımsız örnekler t testi kullanılmıştır.

Üretim ekonomisi ve tam rekabet piyasası ilkelerine göre üretime devam edilebilmesi, ancak brüt üretim değerinin değişir masrafları karşılması, yani brüt kârın pozitif olması ile mümkündür. Bir başka ifadeyle, üreticinin (çiftçinin) üretim kararlarında rol oynayan masraf grubu değişir masraflardır. Diğer yandan, işletmelerde birden fazla üretim faaliyeti gerçekleştirildiği için sabit masrafların hesabı ve üretim dallarına dağıtılması da zor bir iştir. Bu nedenle, incelenen işletmelerde üretilen bütün ürünler yerine sadece çalışmanın konusunu teşkil eden bağcılık faaliyeti için gelir ve gider unsurları dikkate alınarak her bir işletme için brüt kâr hesaplanmıştır. (Aras, 1988). İşletme başına hesaplanan brüt gelir (brüt kâr) miktarı, işletme başına bağ alanına bölünerek dekara brüt gelir hesaplanmış ve karşılaştırmalarda bu değer kullanılmıştır.

Üretim faaliyetinin brüt geliri ya da brüt kârı aşağıdaki formülle hesaplanmıştır.

$$\text{Brüt Gelir} = \text{Brüt Üretim Değeri} - \text{Değişir Masraflar}$$

Brüt üretim değeri, üretim faaliyetinin asıl ve yan ürünlerinden elde edilen toplam değer olarak tanımlanmaktadır (Karagölge, 1996). Bağcılık faaliyeti için brüt üretim değeri, elde edilen yaş üzüm ve işlenmiş pekmez vb ürünlerin üretim miktarının çiftçi eline geçen fiyatlar ile çarpılarak hesaplanmıştır (Erkuş ve Demirci, 1996).

İncelenen işletmelerde elde edilen yaş üzümün bir kısmı pazarlanmakta ve bir kısmı da pekmez, pestil vb. ürünlere işlenmekte olduğundan brüt kâr hem üzüm yetiştiriciliği hem de yaş üzümün farklı ürünlere işlenmesi faaliyetleri için ayrı ayrı hesaplanmıştır.

Değişir masraflar, üretim hacmine bağlı olarak orantılı bir şekilde artan ya da eksilen masraflar olarak tanımlanan masraflardır (Erkuş ve Demirci, 1996). Bu çalışmada, üzüm yetiştiriciliğinin değişen masrafları olarak alet makine kira giderleri, gübre, zirai mücadele giderleri, sarf malzemeleri, nakliye, ambalaj, geçici işgücü ve döner sermaye faizi dikkate alınmıştır. Döner sermaye faizi, değişken masraflar toplamının yarı değeri üzerinden reel faiz oranı uygulanarak hesaplanmıştır. Ürün işleme faaliyetinin değişir masrafları olarak ise hammadde giderleri (üzüm), yakacak gideri, geçici işçilik ve döner sermaye faizi dikkate alınmıştır.

3. MATERYAL VE METOT

Reel faiz oranı Kıral ve ark (1999) tarafından bildirilen aşağıdaki formüle göre hesaplanmıştır.

$$i = \left(\frac{1 + r}{1 + f} \right) - 1$$

Formülde;

i = Reel faiz oranı,

r = Nominal (cari) faiz oranı,

f = Enflasyon oranını göstermektedir.

T.C. Merkez Bankasının 2017 yılı Aralık ayı verilerine göre Türkiye’de ortalama yıllık cari faiz oranı %20’dir (www.tcmb.gov.tr). Türkiye İstatistik Kurumunun 2017 yılı Aralık ayı Türkiye Üretici Fiyatları Endeksine (ÜFE) göre hesaplanan yıllık enflasyon oranı ise %15,47 olarak bildirilmektedir (www.tuik.gov.tr). Buna göre çalışmada dikkate alınan reel faiz oranı, yukarıda verilen formüle göre yaklaşık %3,9 olarak hesaplanmıştır.

İşletmelerde ihtiyaç duyulan çekigücü ihtiyacının kiralama yoluyla temin edileceği varsayılarak akaryakıt giderleri ve alet makine bakım ve onarım masrafları dikkate alınmamış bunların yerine alet makine kira giderleri hesaplanmıştır.

İşletmelerde işgücü miktarı yaş ve cinsiyet farklılıklarını gidermek için erkek işgücü birimi (EİB) cinsinden hesaplanmıştır. Aile işgücünün EİB’ye çevrilmesinde Çizelge 3.2.’deki katsayılar kullanılmıştır (Erkuş ve Demirel, 1996).

Çizelge 3.2. İşletmelerdeki işgücünün EİB’ne çevrilmesinde kullanılan katsayılar

Yaş Grupları	Cinsiyet	
	Erkek	Kadın
0-6	0.00	0.00
7-14	0.50	0.50
15-64	1.00	0.75
65+	0.75	0.50

Kaynak: Erkuş ve Demirci (1996)

İşletme grupları bir dekar bağ alanı ve EİB’ne düşen brüt kâr bakımından karşılaştırılmıştır. Bölgedeki işletmelerde yılda 300 gün ve günde 10 saat çalışılabileceği ve okul çağındaki 7-14 yaş grubundaki çocuklardan da sadece okulların kapalı olduğu yaz döneminde yaklaşık 100 gün yararlanılabileceği varsayılarak işletmeler için toplam erkek işgünü (EİG) hesaplanmıştır. Bağcılık faaliyetinde aktif

olarak değerlendirilen EİG miktarları işletmeler için hesaplanan toplam EİG'ne oranlanarak işletmelerin işgücü potansiyelinin ne kadarının bağcılık faaliyetinde değerlendirildiği tahmin edilmiştir (Karagölge, 1973 ve Hatunoğlu, 1970).

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. İşletmelerin Demografik ve Sosyoekonomik Yapısı

4.1.1. Nüfus

Nüfus, çiftçi ailesi işgücünün kaynağını meydana getirmektedir. Anket verilerine göre, ortalama olarak çiftçi ailesi nüfusu konvansiyonel bağıcılık yapan işletmelerde 7 kişi, organik bağıcılık yapan işletmelerde ise 6 kişidir. Çizelge 4.1.'de tarım işletmeleri nüfusunun cinsiyete ve yaş gruplarına göre dağılımı verilmektedir. Yaş gruplarındaki kadın ve erkek nüfus oranları arasında büyük farklar bulunmamaktadır.

Çizelge 4.1. İşletmelerdeki nüfusun cinsiyete ve yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grubu	Konvansiyonel				Organik			
	Kadın	Erkek	Toplam	%	Kadın	Erkek	Toplam	%
0-6 Yaş	14	11	25	4,77	20	16	36	6,96
7-14 Yaş	54	52	106	20,23	41	57	98	18,96
15-64 Yaş	169	163	332	63,36	144	165	309	59,77
65 ve yukarısı	11	19	30	5,73	15	26	41	7,93
Toplam nüfus	279	245	524	100,00	253	264	517	100,00
Ortalama	3,49	3,06	6,55	-	3,16	3,30	6,46	-

İşletme nüfusunun yaş gruplarının dağılımı, işletmelerin işgücü potansiyellerinin ortaya konabilmesi açısından önemlidir. Ayrıca, üreticilerin yaş dağılımları, üreticilerin yeniliklere açık olup olmayacaklarını belirlemede bir ölçüt olarak da kullanılmaktadır (Tatlıdil, 1989; Demirkürek, 1993; Öztürk, 2010).

Nüfusun çeşitli yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında ise her iki ilde de en yüksek orana sahip bulunan yaş grubunun 15-64 olduğu görülmektedir. Ekonomik yönden faal nüfus olarak nitelenen bu nüfusun oranı Konvansiyonel tarım yapan işletmelerde yaklaşık %63 olup, organik tarım yapan işletmelerde ise %60'tır (Çizelge 4.1).

4.1.2. İşgücü

Çalışabilir nüfus içindeki yaş ve cinsiyet farklılıklarını ortadan kaldırmak için Çizelge 3.2'deki katsayılar kullanılarak aile nüfusu erkek işgücü birimi (EİB) cinsinden hesaplanmış (Kara, 2000; Kara, 2009; Kara ve ark., 2016) ve Çizelge 4.3'te verilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çizelge 4.2. İşletme gruplarına göre işletme başına işgücü potansiyeli (EİB)

Yaş Grupları	Konvansiyonel		Organik		İşletmeler Ortalaması	
	İşletme Sayısı	Ortalama	İşletme Sayısı	Ortalama	İşletme Sayısı	Ortalama
<u>Erkek Nüfus</u>						
7-14	80	0,3	80	0,4	160	0,3
15-64	80	2,0	80	2,1	160	2,1
65+	80	0,2	80	0,2	160	0,2
Ara Toplam	80	2,5	80	2,7	160	2,6
<u>Kadın Nüfus</u>						
7-14	80	0,3	80	0,3	160	0,3
15-64	80	1,6	80	1,4	160	1,5
65+	80	0,1	80	0,1	160	0,1
Ara Toplam	80	2,0	80	1,7	160	1,8
Genel Toplamı	80	4,5	80	4,4	160	4,4

İşletme nüfusunda olduğu gibi işletme grupları arasında işletme başına hesaplanan işgücü potansiyeli bakımından da anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Çizelge 4.3. İncelenen işletmelerde EİB ve EİG cinsinden mevcut ve bağıcılıkta değerlendirilen ve artan işgücü miktarları

İşletme Başına Düşen Birimler	Konvansiyonel	Organik	İşletmeler Ortalaması
Aile İşgücü (EİB)	4,5	4,4	4,4
Çalışılabilir Gün (EİG)	1230,0	1180,0	1205,0
Bağıcılıkta Çalışılan Gün (EİG)	42,1	65,7	53,9
%	3,4	5,6	4,5
Bağıcılıktan Artan İşgücü	1187,9	1114,3	1151,1
%	96,6	94,4	95,5
EİB'ne Düşen Çalışılan Gün (EİG)	9,4	14,9	12,3

İşgücü potansiyeli konvansiyonel bağıcılık yapan işletmelerde 4.5 kişidir, organik bağıcılık yapan işletmelerde ise işgücü potansiyeli 4.4 kişi olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.3). İşletmelerin sahip olduğu işgücünün ortalama olarak konvansiyonel tarımda 42,1 ve organik tarımda ise 65,7 EİG' ne eş iş gördüğü hesaplanmıştır. Bu sonuç, aile işgücü potansiyelinin konvansiyonel üretim yapan işletmelerde sadece %3,4'ünün ve organik üretim yapan işletmelerde ise sadece %5,6'sının bağıcılık faaliyetinde değerlendirildiği anlamına gelmektedir.

4.1.3. Eğitim

İncelenen işletmelerde nüfusun eğitim durumu da ele alınmıştır. Lionberger (1960) ve Rogers (1983) tarafından, özellikle çiftçinin eğitim durumunun, yenilikleri benimsemesinde etkili bir faktör olduğu kaydedilmektedir (Kara, 1996). Bu nedenle,

işletmenin başarısında, müteşebbis faktörünün (Karagölge, 1996) yani işletmeyi idare edenin yaşı ve eğitim seviyesi etkili olacağından (Kara ve ark., 2004; Kara, 2009) örneğe çıkan işletmelerde çiftçilerin eğitim durumu ve yaşı da incelenmiştir. Buna göre, konvansiyonel tarım yapan çiftçilerin yaş ortalaması 53, organik tarım yapan çiftçilerin yaş ortalaması ise 58 olarak hesaplanmıştır. Organik tarım yapan çiftçilerimizin yaş ortalaması konvansiyonel tarım yapan çiftçilerimizden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.4. Çiftçilerin eğitim düzeyi

Eğitim Düzeyi	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Eğitimi Olmayanlar	23	28,8	22	27,5
Okur Yazar Olanlar	0	0,0	1	1,3
İlkokul Mezunları	36	45,0	46	57,5
Ortaokul Mezunları	12	15,0	9	11,3
Lise Mezunları	7	8,8	1	1,3
Üniversite Mezunları	2	2,5	1	1,3
Toplam	80	100,0	80	100,0

Çizelge 4.4'ten de görüldüğü üzere çiftçilerin büyük çoğunluğu her iki grupta da ilkokul mezunudur. Konvansiyonel üretim yapan işletmelerde ilkokul mezunlarının oranı (%45.0), organik üretim yapan işletmelerdekine (%57.5) oranla konvansiyonel daha düşüktür. Bunun nedeni, ortaokul, lise ve üniversite mezunlarının oranının bu grupta daha yüksek olmasıdır. Çünkü, eğitimi olmayanların oranı her iki grupta da birbirine yakın bulunmuştur (Çizelge 4.5).

Çiftçilerimizin eğitim seviyesinin düşük olması, bölge bağıcılığının geliştirilmesine yönelik yayım çalışmalarında teorik eğitim ve bilgilendirici notlar yerine öncü çiftçilerin bağlarında yürütülecek demonstrasyon çalışmalarına ağırlık verilmesini gerekli kılmaktadır (Çakır ve ark., 2017a ve 2017 b).

4.1.4. Yetiştiricinin Sahip Olduğu Belgeler

İşletme sahiplerimizin sahip olduğu belgeler incelendiğinde her iki üretim şeklinde çiftçilerimizin %48.1 oranla belgesi bulunmamaktadır. Çiftçilik belgesine sahip olanların oranı ise %47,5 tir. Çok az bir oran olsa bile kurs bitirme belgesi olan çiftçilerimize rastlanılmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus organik üzüm yetiştiriciliği yapan çiftçilerimiz konvansiyonel üzüm yetiştiriciliği yapan

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

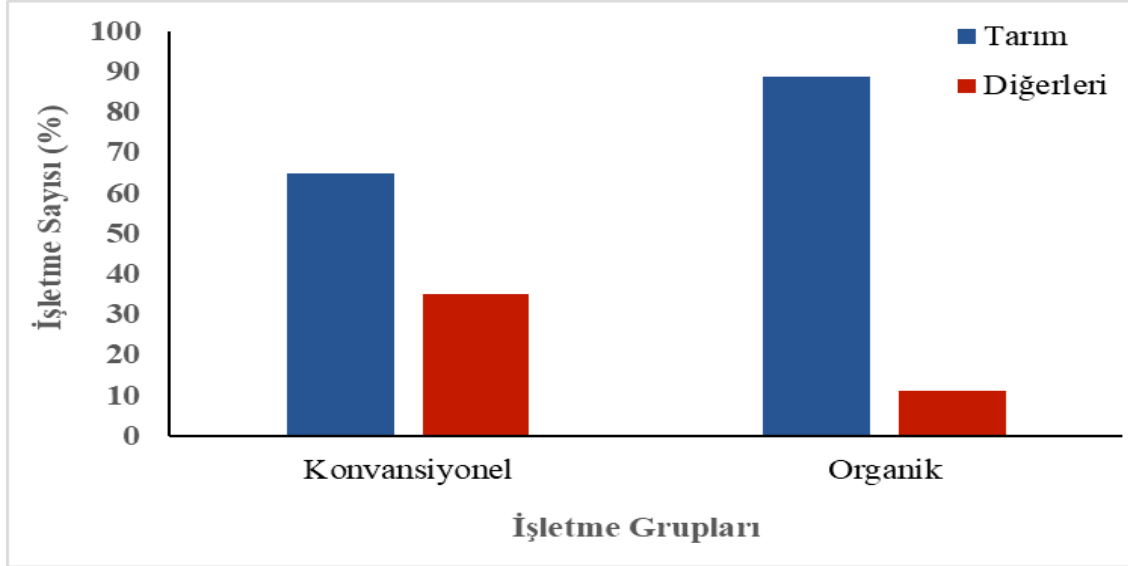
çiftçilerimizden neredeyse iki katı kadar çiftçilik belgelerinin olması tespit edilmiştir. (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5. Yetiştiricinin sahip olduğu belgeler

Belgeler	Üretim Şekli				Toplam	%
	Konvansiyonel	%	Organik	%		
Belgesi olmayan	53	66,3	24	30,0	77	48,1
Çiftçilik	26	32,5	50	62,5	76	47,5
Kurs bitirme	1	1,3	6	7,5	7	4,4
Toplam	80	100,0	80	100,0	160	100,0

4.1.5. Yetiştiricinin Asıl Mesleği

Konvansiyonel üzüm yetiştiriciliği yapan çiftçilerimizin %65'inin asıl faaliyet konusunu çiftçilik; %35'inin ise diğer meslek grupları (İmam, memur, market işletmecisi, şöfor, güvenlik görevlisi, muhtar vs) oluşturmaktadır. Organik üzüm yetiştiriciliği yapan çiftçilerimizin %89'unun asıl faaliyet konusunu çiftçilik ve %9'unu ise diğer meslekler oluşturmaktadır (Şekil 4.1). Yetiştiricinin asıl mesleği ile ilgili olarak gruplar arasında tespit edilen bu fark istatistiki olarak da çok anlamlıdır ($p < 0,01$).

Şekil 4.1. Yetiştiricinin asıl mesleğinin gruplara göre dağılımı

4.1.6. Üreticilerin Örgütlenme Durumu

Gelişmekte olan ülkelerin tarımda yaşanan sorunların giderilmesinde üretici örgütleri vasıtasıyla yürütülecek eğitim-yayım çalışmaları dolayısıyla da üreticilerin örgütlenmeleri giderek önem kazanmaktadır. Kısıtlı kaynaklara sahip olmaları, kırsal

kesimde dağınık bir şekilde faaliyette bulunmaları nedeniyle tarımsal ürün ve girdi piyasalarında güçsüz olmaları, üreticilerin ekonomik ve mesleki çıkarlarını korumak amacıyla kooperatifler, sendikalar, dernekler ve meslek odaları gibi üretici örgütlerini kurmaya yöneltmiştir (Anonim, 2019b). Bunun için söz konusu örgütlerin düzenli, verimli ve en etkin bir şekilde çalışmaları gerekmektedir (Çıkın ve Olgun, 1996).

Çizelge 4.6. Çiftçilerin örgütlenme durumu

Örgütlenme Durumu	Üretim Şekli				Toplam	%
	Konvansiyonel	%	Organik	%		
Üye değil	71	85,5	0	0,0	71	40,3
Organik meyve	0	0,0	80	86,0	80	45,5
Diğerleri	12	14,5	13	14,0	25	14,2
Toplam	83	100,0	93	100,0	176	100,0

Konvansiyonel üretim yapan çiftçilerimizin %85,5 herhangi bir tarım kuruluşuna üye olmadığını belirtmiştir. Üye olmamalarının nedenleri, çiftçilerin büyük çoğunluğunun gerek duymadığını, desteklemelerin yetersiz olması, bilgisinin olmaması, arazi miktarlarının yetersiz olması, bilgilendirmelerin yapılmaması gibi cevaplar verilmiştir. Konvansiyonel üretim yapan çiftçilerimizin %14,5 lik kısmı ise diğer tarım kuruluşlarına (tarım kooperatifi, il tarım müdürlüğü, ilçe tarım müdürlüğü, damızlık hayvan yetiştiriciliği kooperatifi kanatlı hayvan yetiştiriciliği birliği) üyedirler. Organik üzüm yetiştiriciliği yapan çiftçilerimizin 80'nide organik meyve üreticiler birliğine üye olup bunun yanında başka diğer tarım kuruluşlarına (tarım kooperatifi, il tarım müdürlüğü, ilçe tarım müdürlüğü, damızlık hayvan yetiştiriciliği kooperatifleri üye olan çiftçilerimizde vardır. Çiftçilerin ortalama 4 yıldır organik meyve üreticiler birliğine üyedirler. En fazla 6 yıl ve en az 1 yıl üye oldukları belirlenmiştir.

4.1.7. Bağcılık Faaliyetlerinde Teknik Bilgi Kaynakları

Üreticilerin üzüm üretimi konusunda teknik bilgi desteği sağladıkları yerler Çizelge 4.7.'de verilmiştir. İşletme sahiplerinin verdikleri cevaplar doğrultusunda, konvansiyonel üzüm üretiminde üreticilere teknik bilgi konusunda yardımcı olan kaynak öncelikli olarak %96,3aile bireyleri olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %46,3lik kısmı, kooperatiflerden, %35,0 lik kısım ilaç bayilerinden %28,8 lik kısmı ziraat odalarından bilgi sahibi olduklarını ve %12,5'lik kısmı ise lider çiftçilerden ve tarım müdürlüklerinden üzüm yetiştiriciliğine dair bilgi edindiklerini belirtmişlerdir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Üreticilerin %8.8luk kısmının ise kitap, dergi, gazetelerden teknik destek aldıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 4.7. Çiftçilerin bilgi kaynakları

Bilgi kaynakları	Konvansiyonel			Organik		
	Cevap Veren Yetiştirici Sayısı	Ortalama Puan (1-5) Ölçeği	%	Cevap Veren Yetiştirici Sayısı	Ortalama Puan (1-5) Ölçeği	%
Aile bireyleri	77	4,6	96,3	55	3,3	68,7
Ziraat Odaları	23	0,5	28,8	58	2,9	72,5
Kooperatifler	37	0,9	46,3	43	2,2	53,0
İlaç bayileri	28	0,6	35,0	8	0,2	10
Lider çiftçiler	10	0,5	12,5	4	0,2	5
Kitap, Dergi, gazete	7	0,3	8,8	7	0,1	8,7
Tarım Müdürlükleri	10	0,2	12,5	14	0,3	17,5

Konvansiyonel üzüm üretim yapan üreticilerin, teknik anlamda hala eski alışkanlıklarına devam ettikleri, yeni tekniklerin uygulanmasında yetersiz kaldıkları, bitki hastalıklarıyla kimyasal mücadelenin bilinçsiz yapıldığı, üreticilerin bir kısmının toprak analizi yaptırdığı, fakat analiz sonucuna göre gübre kullanmadıkları tespit edilmiştir (Çizelge 4.7).

Organik üzüm üretimi yapan işletme sahiplerinin verdikleri cevaplar incelendiğinde ise; üreticilerin %72,5'nin ziraat odalarından, %68,7'lik, aile bireylerinden %53,0'lık kooperatiflerden, %17,5'lik kısmı tarım müdürlüklerinden, %10,0'luk kısmı ilaç bayilerinden %8,7'si kitap, dergi, gazetelerden üzüm yetiştiriciliğine dair bilgi edindiklerini belirtmişlerdir. Üreticilerin %5,0'lık kısmının ise lider çiftçilerden teknik destek aldıkları tespit edilmiştir.

Organik üzüm üretim yapan üreticilerin, daha bilinçli bir şekilde üretim yaptıkları, kendilerini teknik anlamda yetiştirme çabası içinde oldukları tespit edilmiştir.

4.1.8. Bilgisayar Sahipliği ve İnternet Erişimi

İşletme sahiplerinin bilgisayar kullanma durumları incelendiğinde; bilgisayar kullanabilen işletme sahiplerin oranı, konvansiyonel tarım yapan işletmelerde %10,0, organik tarım yapanlarda %6,3 olarak hesaplanmıştır. Bilgisayar kullanamayan işletme

sahiplerinin oranı ise; konvansiyonel tarım yapan işletmelerde %90.0, organik tarım yapanlarda %93.8 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8. Çiftçilerin bilgisayar kullanma durumu

Bilgisayar kullanma durumu	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Bilgisayar kullanabilen	8	10	5	6,3
Bilgisayar kullanmayan	72	90	75	93,8
Toplam	80	100	80	100

İşletme sahiplerinin internet kullanma durumları incelendiğinde; internet kullananların oranı, konvansiyonel üretim yapanlarda %21.3, organik tarım yapanlarda ise %6.3 tür. Bağcılıkla ilgili internet kullanımı konvansiyonel üzüm yetiştiriciliği yapanların oranı organik üzüm yetiştiriciliği yapanların oranında daha fazla tespit edilmiştir (Çizelge 4.9).

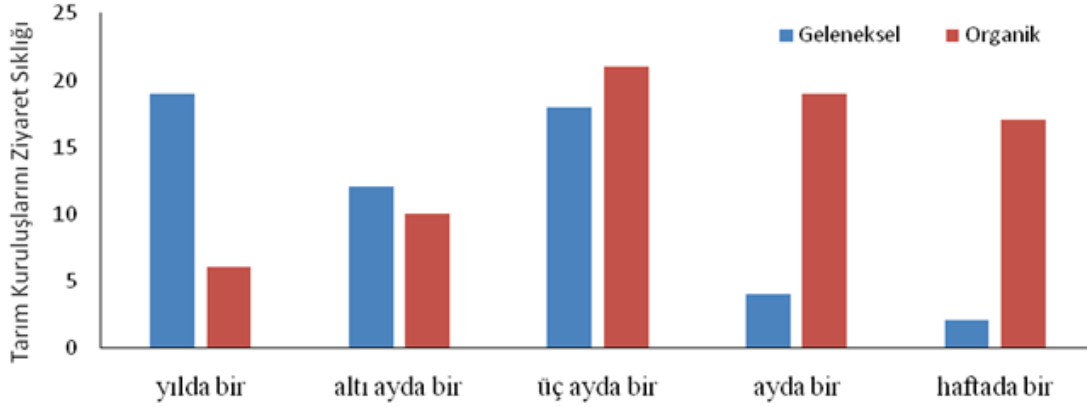
Çizelge 4.9. İşletmelerin internet kullanma durumu

İnternet erişimi	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
İnternet kullanabilen	17	21,3	5	6,3
İnternet kullanmayan	63	78,8	75	93,8
Toplam	80	100	80	100

4.1.9. Çiftçinin Tarım Kuruluşuna Uğrama Sıklığı

İşletme sahiplerinin üretim faaliyetleri ile ilgili olarak tarım kuruluşlarına ziyaret sıklıkları, yeni teknikler ve gelişmelerden haberdar olma bakımından önem arz etmektedir. İşletme sahiplerinin tarım kuruluşlarına uğrama durumları Şekil 2.'de verilmiştir. Veriler incelendiğinde organik tarım yapan çiftçilerimizin konvansiyonel tarım yapan çiftçilerimize göre tarım kuruluşuna daha sık ziyaretlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Buda organik tarım yapan işletme sahiplerinin yeni teknik ve gelişmelerden daha önce haberdar olmalarıdır. Genelde çiftçiler tarım kuruluşlarını ziyaret etme nedenleri desteklemeler ya da arazi kayıtları için ziyarette buldukları saptanmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Şekil 4.2. Çiftçinin tarım kuruluşuna uğrama sıklığı

4.1.10. İşletme Varlıkları

4.1.10.1. Evler

Dicle'de çiftçi ailesinin bulunduğu evlerin %52.5'i yığma, %26.3'ü taş %8.1'i ise kerpiçten inşa edilmiştir. Konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin ortalama 132 m² olan evlerin ortalama yaşı 22 yıldır. Organik üretim yapan çiftçilerin ortalama 133 m² olan evlerin ortalama yaşı 24 yıldır. Konvansiyonel üretim yapan üreticilerinin evlerinin ü % 66.3 ü yığma %15'i taş %6.3'ü kerpiçten yapılmış iken organik üretim yapan üreticilerin % 38.8'i yığma %37.5 taş ve % 10 kerpiçtendir. Organik üretim yapan çiftlerde taş tan inşa edilen evlerin oranı konvansiyonel üretimin iki katından fazla olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.10. İşletmelerde çiftçi ailesinin barındığı evlerin inşa malzemesine göre dağılımı

Malzemesi	Üretim şekli				Toplam	
	Konvansiyonel	%	Organik	%		%
Yığma	53	66,3	31	38,8	84	52,5
Taş	12	15	30	37,5	42	26,3
Kerpiç	5	6,3	8	10	13	8,1
Cevap vermeyen	10	12,5	11	13,8	21	13,1
Toplam	80	100	80	100	160	100

4.1.10.2. Pekmezlik

İncelenen işletmelerin %90'ının pekmezliği bulunmamaktadır. Pekmezliği olmayan çiftçilerin birçoğu üzümü yaş olarak sattıklarını ya da komşunun veya akrabasının pekmezliğini kullandığını ifade etmektedirler. Konvansiyonel üzüm yetiştiriciliği yapan işletmelerde pekmezliğin bulunma oranı organik üretim yapan

işletmelerden fazladır. Konvansiyonel tarımdapekmezlik oranı toplamı %15,1 iken organik tarımda bu oran %10'dur. Çiftçilerden alınan cevaplara göre pekmezlik anne, baba, dededen kalma çok eski binalardır. Genelde pekmezlikte kullanılan inşa malzemesi taş olup ortalama yaşları ise 36 yıldır. Konvansiyonel tarım yapan çiftçilerimiz üzümü daha çok pestil, pekmez olarak işlemektedirler (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11. İşletmelerde pekmezlik inşa malzemesine göre dağılımı

Malzemesi	Üretim şekli				Toplam	
	Konvansiyonel	%	Organik	%		%
Taş	10	12,5	3	3,8	13	8,1
Yığma	1	1,3	1	1,3	2	1,3
Kerpiç	1	1,3	0	0	1	0,6
Pek.yok	68	85	76	95	144	90
Toplam	80	100	80	100	160	100

4.1.10.3. İşletmelerde Alet ve Makine Varlığı

İncelenen işletmelerde var olan traktör ve diğer tarım makineleri Çizelge 4.14 verilmiştir. Konvansiyonel ve organik üzüm yetiştiriciliği yapan işletmelerde traktöre sahip olan işletmelerinoranı, sırasıyla %20 ve %30 dur. Geriye kalan işletmeler ise toprak işlemlerini ya kendi hayvanları ile yada para karşılığı başkasına yaptırmaktadır. Organik tarımda makinalaşma konvansiyonel tarıma göre biraz daha yüksekti (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.12. İşletmelerde alet ve makinalaşma durumu

Alet ve Makinalar	Üretim şekli					
	Konvansiyonel	%	Ortalama yaşı (yıl)	Organik	%	Ortalama yaşı (yıl)
Traktör	16	20	7,9	24	30	8,1
Römork	12	15	9	14	17,5	8,4
Pulluk	10	12,5	7,1	13	16,25	8,4
Kazayağı	2	2,5	8,5	1	1,25	5
Diskaro	1	1,25	6	4	5	2
Tırmık	4	5	6,7	1	1,25	5
Kültüvatör	12	15	5,1	13	16,25	6,3
Merdane	3	3,75	3	3	3,75	3,6
Pülverizatör	1	1,25	2	0	0	0
Fırfır	0	0	0	1	1,25	1
Sırt Pompası	6	7,5	3,1	5	6,25	4,2
Şıra kazanı	12	15	31,2	12	15	40,8
Teş	11	13,75	25,4	12	15	27,4

4.1.10.4. Mülkiyet Durumu

İncelenen işletmelerin arazi varlıklarının mülkiyet durumu incelendiğinde bağ alanları dışında konvansiyonel tarım yapan 60 işletmelerin işleyebildikleri mülk arazi varlığı ortalama 33,2 dekar, kira veya ortaklık yapan üç işletmenin 7 dekar ve işlenemeyen arazi varlıkları ise 17,8 dekar olduğu tespit edilmiştir. Organik tarım yapan 54 işletmenin işleyebildikleri mülk arazi varlığı ortalama 60,8 dekar, kira veya ortaklık yapan iki işletmenin 12,5 dekar ve işlenemeyen arazi varlıkları ise 38,5 dekar olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin çoğunda kendi arazisini işleyen işletmelerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Kiracılık ve ortaklık çok küçük oranlarda olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. Mülkiyet durumu

Mülkiyet Durumu	Üretim Şekli			
	Kişi (Konvansiyonel)	Arazi (da)	Kişi (Organik)	Arazi (da)
Mülkiyet	60	33,2	54	60,8
Kira / Ortak	3	7,0	2	12,5
İşlenmeyen arazi	18	17,8	9	38,5
Toplam		58,0		111,8

4.1.10.5. Arazi Varlığı

İşletmelerin bağ tesisleri incelendiğinde konvansiyonel tarımda işletmelerin ortalama bağ arazisi 7,3'da, ortalama omca sayısı 496,4 tane ortalama üzüm verimi 624,0 kg'dır. Konvansiyonel tarımda dekara ortalama 68 omca, ortalama üzüm verimi ise 85,5kg'dır. Organik tarımda ise ortalama bağ arazisi 12,6 da, ortalama omca sayısı 1170,0 tane üzüm verimide 2937,1 kg'dır. Burada dekara 83,5 omca 209,7 kg üzüm düşer. Tüm işletmeler için hesaplanan ortalama üzüm verimi de dekara 166,4 kg'dır. Organik üzüm yapan işletmelerde dekara düşen omca sayısı ve üzüm verimi konvansiyonel üzüm yapan işletmelerden daha yüksek çıkmıştır (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.14. Üretim tipine göre işletme başına ortalama bağ alanı ve üretim bilgileri

Bağ Tesisleri	Üretim şekli		Toplam ortalama
	Konvansiyonel	Organik	
Bağ alanı (da)	7,3	12,6	9,9
Toplam omca sayısı (adet)	496,4	1170,0	833,2
Ortalama tesis yaşı (yıl)	46,7	37,4	42,0
Üretilen toplam üzüm miktarı (kg)	624,0	2937,1	1780,5

4.1.10.6. Arazi Yapısı

Çiftlik idaresinde zorluklara, arazi ve işgücü kaybına neden olan arazi parçalılığı (Aksöz, 1966; Kara, 2000 ve 2009) ve mevcut veraset kanunu nedeniyle ülkenin tamamında soruna neden olmaktadır.

İncelenen işletmelerde bağ arazileri bir ve birden fazla bağ parselleri mevcuttur. Aşağıdaki çizelgede verilen bilgiler doğrultusunda konvansiyonel tarımda üreticilerin % 75'nin tek parseli %12'nin iki parseli % 8'ninde üç ya da daha fazla parseli bulunmaktadır. Konvansiyonel tarımda 3 parseli olan çiftçi sayısı 6,5 parseli olan çiftçi sayısı 2,4 parseli olan çiftçimize rastlanılmamıştır. Toplamda konvansiyonel tarım yapan çiftçilerimizin 112 bağ parseli olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Çizelge 4.15. Konvansiyonel ve organik üzüm yetiştiricilerin bağ parsel sayıları

Parsel Sayısı	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Tek parseli olanlar	60	75	49	61,3
İki parseli olanlar	12	15	19	23,8
Üç ve daha fazla	8	10	12	15
Toplam	80	100	80	100

Organik tarımda ise üreticilerin % 61.3'nün tek parseli %23.8'nin iki parseli ,% 15'nin de üç ya da daha fazla parseli bulunmaktadır. Organik tarımda 3 parseli olan çiftçi sayısı 7,4 parseli olan çiftçi sayısı 1, 5parseli olan çiftçi sayısı 4'tür.Toplamda organik tarım yapan çiftçilerimizin 132 bağ parseli bulunduğu tespit edilmiştir. Yani organik tarım yapan çiftçilerimizin arazi parçalılık durumu daha yüksektir (Çizelge 4.15).

4.1.10.7. Bağ Tesisi Özellikleri

Asma çok yıllık bir bitki olup, ekonomik ömrü 40-50 yıldır. Oldukça uzun bir ekonomik ömre sahip olduğu için bağ tesis edilirken, yer seçiminden dikime kadar her aşamada önerilere uygun bir şekilde hareket edilmesi gerekmektedir. Kontrollü ve planlı yapılan bağ tesislerin verimi de ekonomik ömrü de daha uzun olacaktır. Bağ tesis edilirken yapılan hataların daha sonra düzeltilmesi oldukça zor olup bağın ekonomik ömrü ve verimi elbette kısa olacaktır. Bağ tesis edilirken en önemli faktörler bağ tesis edilecek bölgenin iklim ve toprak faktörleri ile asmanın birbirine uyum içinde olmasıdır (Anonim, 2019a).

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Üretiminden yetiştirmeye, yetiştirmeden pazarlamaya kadar geçen süreç içerisinde birçok sorunlarla karşı karşıya olan bağcılık Türkiye tarımında önemli bir yere sahiptir. Bağcılıkta karşılaşılan en önemli sorunlar içerisinde birim alandan alınan ürün miktarının az ve ürün kalitesinin düşük olması ilk sıralarda gelmektedir. Bağcılıkta üzüm verimi, omca sayısı, omca üzerinde oluşan salkım ve tanelerin sayısı ve büyüklüğü ile alakalıdır. Bunun yanında bağın tesis edildiği çeşit ve anaç ile kültürel uygulamalar, zirai mücadele, iklim ve çevre koşulları gibi birçok iç ve dış faktör de bağcılıkta başarıyı etkilemektedir. Verimlilikte etkili faktörlerden birisi de çeşitlerin dölleme biyolojileri ile ilgili özelliklerdir. Verim ve kalite üzerine; ekolojik faktörler, anaç ve çeşit, terbiye, budama, sulama, gübreleme, toprak işleme, hastalık ve zararlılar, büyümeyi düzenleyici maddeler kullanımı vb. gibi faktörler etkili olmaktadır (Anonim, 2019a)

Çizelge 4.16. Bağ parsellerinin sulama durumu

Sulama	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Kuru	110	98,2	105	79,5
Sulu	2	1,8	27	20,5
Toplam	112	100,0	132	100,0

Bağcılıkta sulama, toprağın yapısına zarar vermeden birim alandan daha yüksek verim alabilmek için, asma kökünün ihtiyaç duyduğu nemi karşılamak üzere yapay yollardan karşılanmasıdır. Özellikle yağış rejimi düzensiz ve yetersiz ise bağlarda sulamanın yapılması zorunludur. Bağcılık yapılan bölgelerimizde yağışlar, kış veya ilkbahar aylarında düşmektedir. Topraklarımızda biriken su rezervi haziran ayının ortalarına kadar genellikle bağ için yeterli olabilmektedir. İklimi çok kurak geçen bağ alanlarının haziran ayından sonra bağın ihtiyaç duyduğu suyu mutlaka sulama yaparak karşılanması gerekmektedir (Anonim, 2019a).

İncelenen işletmelere ait bağ parsellerinin konvansiyonel tarımda %98,2'i kuru tarım bağ arazisi iken organik tarımda bu oran %79,5 civarındadır. Organik tarımda bağ parsellerinin sulama oranı daha yüksektir. Bağ parselleri çiftçi tarafından ortalama 6-10 defa sulanmaktadır. Sulama yapan çiftçilerin büyük çoğunluğu ise damla sulama yöntemini tercih etmektedir. Sulama dönemleri incelendiğinde ise genelde koruk öncesi sulama yapılmaktadır. Her sulama ortalama 23 saat sürer (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.17. Bağ parsellerinin toprak yapısı

Toprak yapısı	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Taşlı	83	74,1	65	49,2
Kumlu	17	15,2	46	34,8
Killi	12	10,7	21	15,9
Toplam	112	100,0	132	100,0

Asma genelde kurak ve az yağışlı yerlerde yetiştirilir. Asma bitkisinin kökleri oldukça derine iner. Asma taşlı ve kumlu topraklarda daha çok yetiştiriciliği yapılır. Kökleri derine inebildiğinden ihtiyaç duyduğu suyu karşılayabilmektedir.

İncelenen işletmelerde bağ parsellerinin toprak yapısı konvansiyonel tarım yapılan bağ parsellerinin %74,1 taşlı topraklarda, %15,2'si kumlu topraklarda ve %10,7 si killi topraklar olarak belirlenmiştir.

Organik tarım yapılan bağ parsellerinde ise %49,2'si taşlı topraklarda, %34,8'sinin kumlu ve %15,9'nun killi olduğu beyan edilmiştir. Konvansiyonel tarımda taşlı topraklarda yetiştiricilik organik tarıma göre daha çok tercih edildiği saptanmıştır. Çizelgeden anlaşıldığı üzere yetiştirilerin büyük oranı taşlı topraklarda bağlarını tesis etmişlerdir (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.18. Bağ parsellerinin topoğrafyası

Topografya	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Düz	50	44,6	100	75,8
Meyilli	62	55,4	32	24,2
Toplam	112	100,0	132	100,0

Bağ parsellerinin topoğrafyası incelendiğinde bağ tesisleri, konvansiyonel üzüm yetiştiriciliği yapan işletmelerde %44.6 sı ,organik üzüm yetiştiriciliği yapan işletmelerde %75.8 si düz arazi özelliğine, %55,4'lük oranla konvansiyonel üretim şeklinde ve %24.2 bir oranla organik üretim şeklinde bağ parselleri meyilli arazi özelliğine sahiptir (Çizelge 4.18).

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çizelge 4.19. Bağ parsellerinin yön özellikleri

Yön durumu	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Güney	77	68,8	63	47,7
Doğu	25	22,3	46	34,8
Kuzey	4	3,6	13	9,8
Batı	4	3,6	9	6,8
Güneybatı	2	1,8	1	0,8
Toplam	112	100,00	132	100

İşletmelerde bağ tesisleri genelde güney yönlü kurulmuştur. Sırasıyla, doğu yönü ikinci, kuzey yönü üçüncü ve batı yönü ise dördüncü sırada yer almaktadır. Çok düşük bir oran olsa bile güneybatı yönünde kurulmuş birkaç bağ parselleri de tespit edilmiştir (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.20. Bağ parsellerinin terbiye şekilleri

Terbiye şekli	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Geleneksel	110	98,2	107	81,1
Telli	2	1,8	25	18,9
Toplam	112	100	132	100

Asmaları çevrenin olumlu etkilerinden en fazla, olumsuz etkilerinden en az şekilde etkilenmelerini sağlayabilmek için asmalara çeşitli terbiye şekilleri verilir. Bu nedenle çeşitli ülke ve ekolojilerde farklı terbiye şekilleri geliştirilmiştir (Anonim, 2019a).

İncelenen işletmelerin bağlarında tercih ettikleri terbiye sistemine bakıldığında ise konvansiyonel tarımda %98,2 geleneksel terbiye şekli ile kurulmuş bağlar mevcuttur. Organik tarım yapan işletmelerde bu oran %81,1 ile biraz daha düşük olduğu görülür. Organik tarım yapanların %18,9 telli terbiye şekli ile bağlarını kurmuşlardır. Kaya (2015)'ya göre bölge bağcılığında yaygın olarak kullanılan terbiye şekilleri “serpene” ve “yerde sürünen” olarak ifade edilen geleneksel terbiye şekilleridir. Az sayıda da olsa telli terbiye şekli ile kurulmuş bağlar da tespit edilmiştir. Bu çalışma sonuçları da Kaya (2015) ile paralellik göstermekte olup çiftçilerimizin büyük çoğunluğu atadan kalma bağ terbiye şeklini devam ettirmektedir (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.21. Bağ tesislerinde kullanılan çeşitler

Çeşitler	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Şire	110	98	92	69,7
Alphonse Lavallee ve Öküzgözü	1	1	13	9,8
Boğazkere	1	1	10	7,6
Alphonse Lavallee	0	0	10	7,6
Narince	0	0	1	0,8
Yalova incisi	0	0	6	4,5
Toplam	112	100	132	100

Konvansiyonel üzüm yetiştiriciliği yapan işletmelerde bağ parsellerinin % 98 şire üzümü ilk sırada yer almaktadır. Şire üzümünü bu işletmelerde hem sofralık hemde şire amaçlı tercih edilen en önemli çeşittir. Şire üzümü sırayla %1 lik çok düşük bir oranla Alphonso lavalli ve öküzgözü ile Boğazkere çeşidi takip etmektedir (Çizelge 4.21).

Organik üzüm yetiştiriciliği yapan işletmeler incelendiğinde ise ilk sırada %69,7'lik oranla yine şire üzümü ilk sırada yer aldığı saptanmıştır. Şire üzümünü sırasıyla; Alphonso lavalli ve öküzgözü (%9,8), Boğazkere (%7,6), Alphonso (%7,6), Yalova incisi (%4,5) ve Narince (%0,8) çeşiti takip eder. Organik tarım yapan işletmelerde daha çok çeşidin tercih edildiği görülmektedir (Çizelge 4.21).

Çizelge 4.22. Çiftçilerin bağdaki çelikleri temin etme durumları

Bağdaki Çelikleri Temin Etme Durumu	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Kamu	1	0.8	20	15.1
Özel	111	99,2	112	84.9
Toplam	112	100	132	100

İşletme sahiplerinin bağ parsellerindeki çelikleri temin etme durumları incelendiğinde; konvansiyonel tarım ile üretim yapan işletmelerin %99,2'sinin bağlarındaki çelikleri kendilerinin çoğalttığı, ya da eskilerden kalma bağlar olduğu tespit edilmiştir. Organik tarım ile üretim yapan işletmelerin ise %84,9'ünün bağlarındaki çeliklerini kendilerinin çoğalttığı, %15,1'i ise bağlarındaki çelikleri satın aldıkları görülmektedir (Çizelge 4.22).

4.2. Bağcılık Faaliyetinde Yetiştiricilik Uygulamaları

4.2.1. Toprak İşleme

Anket yapılan işletmelerin her yıl ortalama 2-3 defa topraklarını işliyorlar. Bu toprak işleme süresi her işletmede her defasında ortalama 30 saat sürdüğü saptanmıştır. İşletmelerde toprak işlemenin nasıl yapıldığı incelendiğinde ise konvansiyonel tarım yapan işletmelerin yarısından fazlasının hala hayvan ile topraklarını işledikleri görülmektedir. Hayvan ile toprak işleme oranı %52,5, traktör ile toprak işleme oranı %32,5, hem hayvan hem de traktör ile toprak işleme oranı %9 en son %3 ile el ile toprak işlemenin yapıldığı görülüyor. Organik tarım yapan işletmelerde %67,5 ile yüksek bir oranla traktör ile topraklar işlenmektedir. Traktörü sırasıyla %20 hayvan ile, %7,5 el ile ve %5 oran ile hayvan ve traktör ile topraklar işlenmektedir. Burada organik tarım yapan işletmelerde konvansiyonel tarımın iki katından fazla traktör ile işlemenin tercih edildiği görülmektedir (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.23. Toprak işleme şekli

Nasıl yapıldığı	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Hayvan ile	42	52,5	16	20
Traktör ile	26	32,5	54	67,5
Hayvan ve traktör ile	9	11,3	4	5
El ile	3	3,8	6	7,5
Toplam	80	100	80	100

4.2.2. Gübreleme

İncelenen işletmelerin toprak analizini yaptırma durumu incelendiğinde konvansiyonel üzüm üretim yapan işletmelerin %97,5'i toprak analizini yaptırmadığı, %2,5 düşük bir oranla işletmelerin toprak analizi yaptırdığı belirlenmiştir. Organik üzüm üretim yapan işletmelerin ise %40'ı toprak analizi yaptırdığı % 60' ı ise toprak analizini yaptırmadığı saptanmıştır. Organik üzüm üretim şeklinde toprak analizi yaptırma oranı konvansiyonel üzüm üretim şekline göre oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.24).

Çizelge 4.24. Toprak analizi

Toprak analizi	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Evet	2	2.5	32	40
Hayır	78	97.5	48	60
Toplam	80	100	80	80

Konvansiyonel üzüm yetiştiriciliği yapan çiftçilerimizin % 72,5’i herhangi bir gübreleme yapmadığını belirtmiştir. %6,25 bir oranla çiftlik gübresi kullandığı, %8,75’i kompoze ve %12,5 diğer gübreleri (DAP, A. Nitrat, A. Sülfat) kullandıkları belirlenmiştir (Çizelge 4.25).

Organik üzüm üretimi yapan işletmelere gelince %7,5’i sadece çiftlik gübresi kullandığı geri kalan işletme sahiplerinin organik tarımda kullanılabilen herhangi bir organik ticari gübre ya da yeşil gübreleme yapmadıkları saptanmıştır.

Çizelge 4.25. Toprağa atılan gübre çeşitleri

Gübre çeşitleri	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Çiftlik Gübresi	5	6,25	6	7,5
DAP	2	2,5	0	0
A. Nitrat	4	5	0	0
A. Sülfat	4	5	0	0
TSP	0	0	0	0
Kompoze	7	8,75	0	0
Organik Ticari Gübre	0	0	0	0
Yeşil Gübreleme (Arpa, Fiğ vs.)	0	0	0	0
Gübre kullanmayan	58	72,5	74	92,5
Toplam	80	100	80	100

Bitki besin maddeleri toprak verimliliğini etkileyen eden faktörlerin başındadır. Bu besin maddelerinin ana kaynağını toprak oluşturur. Topraktan yıkanan ya da uzaklaşan bitki besin maddelerini mineral veya organik gübreler ile tamamlanmadığında toprak verimliliği düşer. Buna bağlı olarakta ürün verimi ve kalitesinde kayıplar yaşanır (Köse ve Odabaş, 2005)

Tarımsal ürünlerde kullanılan gübrelemenin sağladığı artış oranı ortalama olarak %50 civarındadır. Bu değer bazı ürünlerde %80’e kadar çıkabilmektedir. Ülkemizin

yıllık kimyasal gübre üretimi 5,8 milyon ton, pestisit üretim miktarı ise 38 bin ton civarındadır (Aksoy ve Altındişli, 1996).

4.2.3. Hastalık ve Zararlılar ile Mücadele

İşletme sahiplerine her yıl problem olan bağ hastalıkları sorulmuş ve elde edilen bilgilere göre küllemenin her iki yetiştirici grubu için de ilk sırada gelen bağ hastalığı olduğu tespit edilmiştir. (Çizelge 4.26) Konvansiyonel üretim yapan işletmelerde küllemeden sonra sırasıyla ölü kol, mildiyö, kurşuni küf ve bağ kanseri önem arz eden hastalıklar olarak tespit edilmiştir. Organik üretim yapan işletmelerde ise küllemeden sonra ikinci sırada mildiyö gelmekte ve bu hastalığı sırasıyla ölü kol, kurşuni küf ve bağ kanseri takip etmektedir (Çizelge 4.27).

Çizelge 4.26. Bağ hastalıkları

Hastalık	Üretim şekli					
	Konvansiyonel			Organik		
	İşletme Sayısı	Toplam Puan	Ortalama Puan (1-5) Ölçeği	İşletme Sayısı	Toplam Puan	Ortalama Puan (1-5) Ölçeği
Külleme	76	377	4,7	71	355	4,4
Mildiyo	8	38	0,5	18	88	1,1
Ölü Kol	16	69	0,9	10	25	0,3
KurşuniKüf	5	17	0,2	7	14	0,2
BağKanseri	3	8	0,1	5	9	0,1

İşletme sahiplerine her yıl problem olan bağ zararlıları incelendiğinde çoğu çiftçinin bağ zararlıları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmıştır. Çiftçilerin zararlıları tanımadıklarını belirtmiş olması işletmelerin bağ zararlıları ile mücadelede eksik kaldıklarını göstermektedir. Bazı işletmelerde çiftçiler salkım güvesi, nematod, unlu bit, küsküt ve bağ uyuzu hastalık ve zararlıları ile ilgili sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.27).

Çizelge 4.27. Bağ zararlıları

Zararlı	Üretim şekli					
	Konvansiyonel			Organik		
	İşletme Sayısı	Toplam puan	Ortalama Puan (1-5) Ölçeği	İşletme Sayısı	Toplam Puan	Ortalama Puan (1-5) Ölçeği
Salkım güvesi	13	58	0,7	19	92	1,2
Unlu bit	9	36	0,5	23	90	1,1
Nematod	13	63	0,8	6	27	0,3
Küsküt	5	21	0,3	8	19	0,2
Bağ uyuzu	1	4	0,1	9	25	0,3

Hastalık ve zararlılar ile mücadelede konvansiyonel tarım yapan işletmelerin %52,5 herhangi bir mücadele yöntemi kullanmadığını belirtmiştir. Üreticilerin zirai mücadele konularında yeterince bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. İşletmelerin % 40 en sık karşılaşılan hastalık olan külleme için kükürt uygulamasını uyguladıkları tespit edilmiştir. Düşük oranlarda olan %5 tolendo ve %2,5 bordo bulamacı zararlılar ile mücadele için kullanılmıştır.

Organik tarım yapan işletmelerin sadece %21,3'lük bir oranla külleme için kükürt uygulaması yaptıkları saptanmıştır. Organik üzüm üretim tekniği nedeniyle işletmelerin kükürt uygulaması dışında herhangi bir kimyasal ilaç kullanmadıkları belirlenmiştir (Çizelge 4.28).

Çizelge 4.28. Kullanılan zirai mücadele ilaçları

Kullanılan ilaç	Üretim Şekli			
	Konvansiyonel	%	Organik	%
Kükürt	32	40	17	21,3
Tolendo	4	5	0	0
Bordo bulamacı	2	2,5	0	0
İlaç kullanmayan	42	52,5	63	78,8
Toplam	80	100	80	100

4.3. Üzüm İşletmelerinde Verim

İncelenen işletmelerde işletme başına bağ tesisi konvansiyonel üretim yapan işletmelerde 7,3 dekarve organik üretim yapan işletmelerde ise 14,0 dekar olarak hesaplanmıştır.

İncelenen işletmelerde dekara üzüm verimi; konvansiyonel üretim yapan işletmelerde 85,5 kg, organik üretim yapan işletmelerde ise 209,7 kg olarak hesaplanmıştır. Dekara verim, organik üretim yapan işletmelerde diğer işletmelere göre yaklaşık 2,5 kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Üzüm yetiştiriciliği yapan üreticiler, yapılan görüşmelerde, omcaların verimsiz olması, kış yağışlarının yetersiz olması, teknik bilgi eksikliği ve desteklemelerin

yetersiz olması ve özellikle de külleme ile etkin bir mücadele yapılamamasından dolayı yeterli verimi alamadıklarını belirtmişlerdir.

Organik ve konvansiyonel üzüm yetiştiriciliğinde çiftçilerimiz, hastalık ve zararlılarla mücadelede, verim-kalite ile gübreleme konularında üreticinin bilinçlendirilmesine yönelik Tarım ve Orman Bakanlığı İl ve İlçe Müdürlükleri, Organik meyve üreticiler birliği, ziraat odaları ile özel sektör teknik elemanlarınca yeterince gerekli teknik bilgi verilmediğini belirtmişlerdir.

4.4. Bağcılıkla ilgili Önemli Yetiştiricilik Problemleri

Konvansiyonel tarım ile üretim yapan işletmelerin karşılaştıkları problemler incelendiğinde, çiftçilerin %96'sı 5 üzerinden 4,70 puan ile yaşadıkları en büyük problem bağ hastalıklarıdır (külleme, mildiyo vs). İkinci problem ise yine çiftçilerin %96,3' ü 4,66 puan ile verimin düşüklüğüdür. Çiftçilerin %87,5'i 3,75 puan ile ürünümüz para etmiyor ve girdi fiyatının yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Pazarlama ve zararlılar da çiftçiler için düşük olsa da problem yaşadıkları belirlenmiştir (Çizelge 4.29).

Çizelge 4.29. Önemli Yetiştiricilik Problemleri

Problemler	Konvansiyonel			Organik		
	İşletme Sayısı	Ortalama Puan (1-5) Ölçeği	%	İşletme Sayısı	Ortalama Puan (1-5) Ölçeği	%
Hastalıklar	77	4,70	96,3	68	3,88	85,0
Verim düşük	77	4,66	96,3	63	3,24	78,8
Yüksek girdi fiyatları	70	3,75	87,5	47	2,35	58,8
Ürünümüz para etmiyor	70	2,34	87,5	63	2,59	78,8
Pazarlama	67	2,01	83,8	60	2,08	75,0
Zararlılar	67	1,78	83,8	52	1,80	65,0
Çalışan kimse yok	66	1,01	82,5	56	1,04	70,0

Organik tarım ile üretim yapan işletmelerin yaşadıkları problemler ise hemen hemen diğer üretim şekli ile aynı problemleri yaşadıkları saptanmıştır. Çiftçilerin %85,0'i 5 üzerinden 3,88 puan ile yaşadıkları en büyük problem yine bağ hastalıklarıdır (külleme, mildiyo). İkinci problem çiftçilerin %78,8'i 3,24 puan ile verimin düşüklüğüdür. Çiftçilerin %78,8'i 2,59 puan ile ürünlerinin para etmediğini ve girdi

fiyatının yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Pazarlama ve zararlılar konularında da çiftçilerin problem yaşadıkları tespit edilmiştir (Çizelge 4.29).

Genel olarak değerlendirmek gerekirse her iki yetiştirici grubu için de öncelikli problemler hastalıklar ve düşük verim olarak öne çıkmaktadır. Yetiştiriciler, hastalık ve zararlılar ile mücadelede yetersiz kaldıklarını, özellikle külleme, ölü kol ve salkım güvesine çözüm bulamadıklarını belirtmişlerdir.

4.5. Bağcılık Faaliyetinin Ekonomik Analizi

4.5.1. Bağcılık Faaliyeti Değişken Giderleri

İncelenen işletmelerde üzüm yetiştiriciliği faaliyeti değişken giderleri işletmeler ortalaması 1352,2 ₺ /da olarak hesaplanmıştır. Bu değer, konvansiyonel ve organik üretim yapan işletmeler için sırasıyla 1001,0 ve 1703,4 ₺ /da olarak bulunmuştur. Alet ve makine kira giderleri her iki yetiştirici grubu için de değişken giderler içerisinde en yüksek paya sahip harcama kalemi iken ikinci sırada konvansiyonel üretim yapan işletmelerde gübre giderleri gelirken organik üretim yapan işletmelerde ise geçici işçilik gelmektedir (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.30. Bağcılık faaliyeti değişken giderleri

Gider Kalemleri	Konvansiyonel		Organik		Ortalama	
	TL	%	TL	%	TL	%
A- Üzüm yetiştiriciliği faaliyeti						
1-Alet-makine kirası	657,0	65,6	1129,2	66,3	893,1	66,0
2-Gübre giderleri	154,5	15,4	71,1	4,2	112,8	8,3
3-İlaçlama giderleri	82,9	8,3	40,1	2,4	61,5	4,5
4-Geçici işçilik	74,5	7,4	416,2	24,4	245,4	18,1
5-Nakliye giderleri	12,9	1,3	14,1	0,8	13,5	1,0
6- Döner sermaye faizi	19,3	1,9	32,8	1,9	26,0	1,9
Ara toplam	1001,0	100,0	1703,4	100,0	1352,2	100,0
B- Üzüm işleme faaliyeti						
1 -Hammadde giderleri	803,48	61,8	446,21	68,9	624,84	64,2
2- Enerji (yakıt) giderleri	387,65	29,8	166,23	25,7	276,94	28,4
3- Geçici işçilik	46,35	3,6	1,38	0,2	23,86	2,5
4- Ambalaj giderleri	37,19	2,9	21,01	3,2	29,10	3,0
5- Döner sermaye faizi	25,003	1,9	12,452	1,9	18,728	1,9
Ara toplam	1299,7	100,0	647,3	100,0	973,5	100,0
C- GENEL TOPLAM (A+B)						
1- Üzüm yetiştiriciliği faaliyeti	1001,0	43,5	1703,4	72,5	1352,2	58,1
2- Üzüm işleme faaliyeti	1299,7	56,5	647,3	27,5	973,5	41,9
Bağcılık faaliyeti toplamı	2300,7	100,0	2350,6	100,0	2325,7	100,0

4.5.2. Üzümün İşlenmesiyle İlgili Değişken Giderler

İncelenen işletmelerde üzümün işlenmesi faaliyeti değişken giderler ortalaması 973,5 ₺ /da olarak hesaplanmıştır. Bu değer, konvansiyonel ve organik üretim yapan işletmeler için sırasıyla 1300 ve 647 ₺ /da olarak belirlenmiştir. Yani, üzümün işlenmesi ile ilgili değişken giderler konvansiyonel üretim yapan işletmelerde organik üretim yapan işletmeler ortalamasından iki kat daha fazladır (Çizelge 4.31).

Üzüm yetiştiriciliği ve üzümün işlenmesi faaliyetleri birlikte ele alındığında incelenen işletmelerde ortalama 2326 ₺ /da olup, konvansiyonel ve organik üretim için sırasıyla 2301 ve 2351 ₺ /da olarak hesaplanmıştır (Çizelge 4.31).

4.5.3. Gayri Safi Üretim Değeri (GSÜD)

Yörede konvansiyonel tarım ile üretilen üzümün, üzümün kg satış fiyatının ortalama 1,4 TL, organik tarım ile üretilen üzümün kg satış fiyatının ise ortalama 2,0 olduğu tespit edilmiştir. Üzüm satış fiyatı organik üretimde konvansiyonel üretime göre yaklaşık %42,8 daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durum, organik üretim yapan işletmelerde elde edilen ürünün daha kaliteli ve pazar değerinin yüksek olması ile açıklanabilir (Çizelge 4.31).

Çizelge 4.31. Bağcılık faaliyeti gayrisafi üretim değeri

Gelir kalemleri	Konvansiyonel			Organik			İşletmeler Ortalaması		
	Miktarı (kg)	Fiyatı (₺/kg)	Tutarı (₺)	Miktarı (kg)	Fiyatı (₺/kg)	Tutarı (₺)	Miktarı (kg)	Fiyatı (₺/kg)	Tutarı (₺)
Yetiştirme Faaliyeti	510,5	1,4	714,7	2882,3	2,0	5764,6	1696,4	1,7	2883,9
İşleme Faaliyeti			2428,8			1232,4			1830,6
Pekmez	51,2	23,1	1183,3	28,6	24,8	708,4	39,9	24,5	977,4
Pestil	59,0	20,0	1180,0	23,1	20,0	461,3	41,0	20,0	820,6
Helavi	3,4	20,0	68,8	3,1	20,0	61,8	3,3	20,0	65,3
Toplam GSÜD			3892,8			6787,5			5340,1

İşletmelerin bağcılık faaliyetinden elde ettikleri gelir sırasıyla konvansiyonel tarımda 3146,7 ₺ /da ve organik tarımda ise 6996,0 ₺ /da olarak hesaplanmıştır. Organik üzüm üretim faaliyetinde gayrisafi üretim değerinin daha yüksek olmasının nedeni, verim ve üzüm satış fiyatının daha yüksek olması gösterilebilir (Çizelge 4.34).

4.5.4. Bağcılık Faaliyeti Brüt Kârı

Brüt kâr; bağcılık faaliyeti gelirlerinden bağcılık faaliyeti değişken giderleri çıkarılarak hesaplanmıştır. İşletme başına hesaplanan brüt kâr işletme başına bağ

alanına bölünerek dekara düşen brüt kar hesaplanmıştır Buna göre bağcılık faaliyeti brüt kârı konvansiyonel üretim yapan işletmelerde 115,9 ₺ /da ve organik üretim yapan işletmelerde ise 370,3 ₺ /da olarak hesaplanmıştır. Organik üzüm üretimi yapan işletmelerin, konvansiyonel üzüm üretim yapan işletmelere göre dekara daha fazla brüt kâr elde etmelerinin nedeni olarak, organik üzüm üretimde dekara verimin ve buna bağlı olarak da dekara gayrisafî üretim değerinin daha yüksek olması gösterilebilir (Çizelge 4.32).

Çizelge 4.32. Bağcılık faaliyeti brüt kârı

Gelir ve Gider Unsurları	Konvansiyonel		Organik		İşletmeler Toplamı	
	İşletme Sayısı	Ortalama	İşletme Sayısı	Ortalama	İşletme Sayısı	Ortalama
A- GAYRİSAFİ ÜRETİM DEĞERİ						
a1- Üzüm yetiştiricilik faaliyeti	80	1464,0	80	5555,1	160	3509,5
a2- Üzüm işleme faaliyeti	80	2428,8	80	1232,4	160	1830,6
a3- Bağcılık faaliyeti (a1+a2)	80	3892,8	80	6787,5	160	5340,1
B- DEĞİŞKEN GİDERLER						
b1- Üzüm yetiştiricilik faaliyeti	80	1001,0	80	1703,4	160	1352,2
b2- Üzüm işleme faaliyeti	80	1299,7	80	647,3	160	973,5
b3- Bağcılık faaliyeti (b1+b2)	80	2300,7	80	2350,6	160	2325,7
C- BRÜT KÂR						
c1- Üzüm yetiştiricilik faaliyeti (a1-b1)	80	463,0	80	3851,7	160	2157,3
c2- Üzüm işleme faaliyeti (a2-b2)	80	1129,1	80	585,1	160	857,1
c3- Bağcılık faaliyeti (a3-b3)	80	1592,0	80	4436,8	160	3014,4
E-DEKARA BRÜTKÂR	80	259,0	80	381,2	160	320,1
F- İŞLETME İŞGÜCÜ VARLIĞI (EİB)	80	4,5	80	4,4	160	4,4
G- EİB BAŞINA BRÜTKÂR	80	764,5	80	902,4	143	833,0

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma Diyarbakır ilinin Dicle ilçesinde konvansiyonel üretim yapan 80 işletme ve organik üretim yapan 80 işletme olmak üzere bağcılık faaliyeti yapan toplam 160 tarım işletmesinden anket yöntemi ile elde edilen veriler kullanılarak organik üzüm üretimi ile konvansiyonel üzüm üretimi yapan bağcılık işletmelerinin karşılaştırmalı ekonomik analizi yapılmıştır. İşletmelerden anketlerle elde edilen veriler konvansiyonel ve organik üretim yapan işletme grupları ile işletmelerin tamamı için hesaplanıp yorumlanmıştır.

İncelenen işletmelerde ortalama aile nüfusu; konvansiyonel ve organik üretim yapan işletmelerde sırasıyla 7 ve 6 olarak bulunmuş; işgücü potansiyeli de yine her iki grup için sırasıyla 4,5 ve 4,4 EİB olarak hesaplanmıştır.

Konvansiyonel ve organik üretim yapan işletme gruplarının her ikisinde de yetiştiricilerin %48,1'inde herhangi bir belgeye sahip olmadığı, incelenen işletmelerin sadece %47,5'inin çiftçilik belgesine sahip olduğu ortaya konmuştur. Konvansiyonel üretim yapan çiftçilerimizin %85,5'inin herhangi bir tarım kuruluşuna üye olmadığı, buna karşın organik üretim yapan çiftçilerimizin tamamının organik meyve üreticiler birliğine üye oldukları belirlenmiştir.

Ortalama bağ arazisi varlığı; konvansiyonel ve organik üretimde sırasıyla 7,3 ve 14,0 dekar olarak hesaplanmıştır. Konvansiyonel yetiştiricilikte dekara ortalama üzüm verimi 85,5 kg, organik yetiştiricilikte ise 209,7 kg olarak tespit edilmiştir.

İncelenen işletmelerde bağ parsellerinin sulama oranı konvansiyonel tarımda %98,2 iken organik tarımda bu oran %79,5'tir.

Üretici beyanlarına göre incelenen işletmelerde konvansiyonel tarım yapılan bağ parsellerinin %74,1'i taşlı, %15,2'si kumlu ve %10,7'sinin killi topraklarda tesis edilmişken organik tarım yapılan bağ parsellerinin ise %49,2'si taşlı, %34,8'si kumlu ve %15,9'unun ise killi topraklarda tesis edildiği belirlenmiştir.

İşletmelerde bağ tesisleri genelde güney yöneye sahiptir. Konvansiyonel tarım tekniklerinin uygulandığı işletmelerin %98,2'inde, organik tarım yapan işletmelerin ise %81,1'inde geleneksel (serpene) terbiye şeklinin uygulandığı belirlenmiştir. Organik tarım yapanların %18,9'inin telli terbiye şekli kullandığı tespit edilmiştir.

İncelenen işletmelerde tercih edilen en önemli çeşidin konvansiyonel tarımda % 98, organik tarım da ise %69,7'lik oran ile şire üzümü olduğu görülmüştür.

Bağ hastalıklarından en sık görülen külleme her iki üretim şeklinde de birinci sırada yer almaktadır.

İncelenen işletmelerde yıllık toplam bağcılık faaliyeti değişken giderleri; konvansiyonel üretimde 2301 ₺ ve organik üretimde 2351 ₺ ve işletmelerin geneli için 2326 ₺ olarak hesaplanmıştır.

İlçede konvansiyonel tarım ile üretilen üzümün, üzüm kg satış fiyatının ortalama 1,4 TL, organik tarım ile üretilen üzümün kg satış fiyatının ise ortalama 2,0 TL olduğu tespit edilmiştir.

İşletmelerin ortalama bağcılık faaliyeti gelirleri sırasıyla konvansiyonel tarımda 3147 ₺ ve organik tarımda ise 6.996,0 ₺ olarak saptanmıştır. İşletmeler ortalaması bu değer 4747 ₺ 'dir.

Organik üzüm üretimi yapan işletmelerin, konvansiyonel üzüm üretimi yapan işletmelere göre dekara daha fazla brüt kâr elde ettikleri belirlenmiştir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda organik üzüm yetiştiriciliğinin konvansiyonel üzüm yetiştiriciliğine göre daha kârlı ve avantajlı olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

Diyarbakır Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Dicle Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü, Dicle Organik Meyve Üreticiler Birliği, Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesinin ortak işbirliği ile araştırma bölgesinde organik üzüm yetiştiriciliğinin yaygınlaşması için gerekli yayım ve tanıtım faaliyetlerinin daha fazla yapılması gerekmektedir.

İşletme sahiplerinin daha verimli ve kaliteli bir üretim için çiftçilerimizin Dicle Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğünün ve Dicle Organik Meyve Üreticileri Birliğinin danışmanları tarafından eğitilmesi sağlanmalıdır.

Üreticilerimizin özellikle zirai mücadele, iyi tarım uygulamaları ve bağların gençleştirilmesi konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Ürünlerin pazarlama sorunun olmaması, üzümlerin daha iyi değerlendirilmesi için, pazar isteklerine uygun üzüm çeşitlerinin bölgede yaygınlaştırılması ve çiftçilere yönelik eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmeli ve bölgede üzüm işleme sanayinin kurulması için gerekli altyapı çalışmaları ile teşvik ve desteklemeler planlanarak uygulamaya konulmalıdır.

6. KAYNAKLAR

- Akin, S., Özdemir, G., 2010. Diyarbakır ili çermik ilçesi bağcılığı ve üzüm üreticilerinin örgütlenmeye bakış açıları. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, 22-24 Eylül, Şanlıurfa. Bildiriler Kitabı, Cilt 1, 526-533.
- Aksoy, U., Altındişli, A., 1996. Ekolojik (Organik, Biyolojik) Tarım. Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO), Bornova-İzmir, 1996.
- Aktaş, E., Tan, S. 2007. Tarım politikasındaki değişiklikler ve bağcılık: Çanakkale İli Örneği. 2. Troas Bölgesi Değerleri Sempozyumu (31 Ağustos - 2 Eylül 2007): 199211, Çanakkale
- Aksöz, İ., 1996. Erzurum Ovasındaki Ziraat İşletmelerin Ekonomik Durumu, Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Ziraat Araştırma Enstitüsü yayını, Erzurum
- Anonim, 2019a. Üzüm Yetiştiriciliği
<http://www.anamurunesesi.com/anamur/turizm/bitkiturleri/geleneksel/Uzum.htm> (Erişim tarihi: 10.05.2019)
- Anonim, 2013. <http://www.tarimsalstatistik.com/Sayfa/Oku/turkiye-de-organik-tarim>
- Anonim, 2007. Bağ Hastalık ve Zararlıları. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü.
- Anonim, 2017. Organik Tarım İstatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu. <http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do>. (Erişim, 08.10.2017.)
- Anonim, 2019b. Tarımda Örgütlenme
http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/97399278d24e6bb_ek.pdf?tipi=14&sube= (Erişim tarihi: 12.06.2019)
- Anonim, 2019c. Organik Üzüm Yetiştiriciliği.
<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/manisabagcilik/Belgeler/genelbagcilik/ORGANIK%20UZUM%20YETISTIRICILIGI%20FADIME%20ATES.pdf> (Erişim tarihi: 01.05.2019)
- Atalay, D.A., Özdemir, G., Karataş, H., 2003. Diyarbakır Bağcılığının Mevcut Durumu Sorunları ve Çözüm Önerileri. GAP III. Tarım Kongresi, 02-03 Ekim, Şanlıurfa. Bildiriler Kitabı: 375-378.
- Aydın, S., Çelik, S. 2011. Bazı sofralık üzüm çeşitlerinin tane yarıma direnci, tane eti sertliği ve tane elastikiyetlerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. Türkiye VI. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi, Şanlıurfa.
- Babalık, Z., Çetin, E.S., Hallaçtürk, F., Göktürkbaydar, N., 2013. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 6 (1): 101-106.
- Bilen, E., Çiçekli, Ö., Aksoy, U., & Altındişli, A. (2012). Dünyada ve Türkiye'de Organik Tarım. M. Coşkun, Ö. Çiçekli, M. Polat, & M. Candemir içinde, Organik Tarım (s. 8-36). İstanbul: İmak Ofset.
- Bülbül, M., 1973, Adana Ovası Tarım İşletmelerinin Ekonomik Yapısı, Finansman ve Kredi Sorunları, Gıda - Tarım Hayvancılık Bakanlığı, Mesleki yayınlar serisi, Ankara, s.325
- Ceylan Ş. 2017. Organik tarıma genel bakış. *Dünya Gıda Dergi*, URL:
<http://www.dunyagida.com.tr/haber/organik-tarima-genel-bakis/7822> (Erişim tarihi: 01.05.2019)
- Coşkuntuna, G., 1997. Tekirdağ ilinde bağcılık faaliyetleri. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 155s.

6. KAYNAKLAR

- Çakır, A., Odabaşoğlu, M.İ., İşlek, F., Alanko, M., 2017a. Diyarbakır ili diele ilçesi bağcılığının mevcut durumu, başlıca sorunları ve çözüm önerileri, *Alatarım Dergisi*, 16 (2): 37-46
- Çakır, A., Karaca Sanyürek, N., Karakaya, E., Ay, Ş., 2017b. Nusaybin (Mardin) ilçesi bağcılığı sorunları ve çözüm önerileri, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 34 (1): 15- 25
- Çelik, H., Kunter, B., Söylemezoğlu, G., Ergül, A., Çelik, H., Karataş, H., Özdemir, G., Atak, A., 2010. Bağcılığın geliştirilmesi yöntemleri ve üretim hedefleri. Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 11-15 Ocak, Ankara. Bildiriler Kitabı 1: 493-513.
- Çelik, S. 1998. Bağcılık (Ampeloloji), Trakya Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Cilt1, sayfa:426, Tekirdağ
- Çıkm, A., ve Olgun, 1996. Üretici örgütlerinde iletişimin önemi, Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, 4-6 Eylül 1996, Adana.
- Çiçek, A, ve Erkan, O., 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma Örnek ve Örneklem Yöntemleri. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 12, 118 s, Tokat.
- Demiryürek, K. and V. Ceyhan, 2008. Economics of Organic and Conventional Hazelnut Production in Turkey. *Renewable Agriculture and Food Systems*, 23 (3), 217-227.
- Demiryürek, K., 2000. The Analysis of Information Systems for Organic and Conventional Hazelnut Producers in Three Villages of the Black Sea Region, Turkey. PhD Thesis. Reading: The University of Reading, UK.
- Demiryürek, K., 1993. Televizyon ile yaygın çiftçi eğitimi projesine (YAYÇEP) gölbaşı ilçesinde çiftçilerin katılımı üzerine bir araştırma, Yüksek Lisans Tez, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 268s, Ankara.
- Demiryürek, K., 2016. Organik Tarım ve Ekonomisi. DOKAP, 2016. ISBN: 978-605-Ekonomisi Anabilim Dalı
- Elmalı, Ö., 2008. Tokat ili merkez ilçede bağcılıkla uğraşan işletmelerin üretim ve pazarlama sorunları. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tokat.
- FERkuş ve Demirci, 1996. Tarımsal İşletmecilik ve Planlama, Ankara Üniversitesi Yayın no.1435, Ziraat Fakültesi ders kitabı:417,Ankara, s.158
- Erkuş, A., Bülbül, Kırıl,T.,Açıl.F ve Demirci, R.1995. Tarım Ekonomisi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, No: 5, Ankara.
- Esgici, R. Özdemir, G., Pekitkan, F.G., Eliçin, K. Öztürk, F., Sessiz, A., 2017. Engineering properties of the Sire grape (*Vitis vinifera* L. cv.). *Scientific Papers. Series B, Horticulture*, Volume LXI, 195-203.
- FAO 2017. Food and Agricultural Organization of United Nations, Production Statistics, www.fao.org
- Anonim, 2017. FIBL and IFOAM. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2017., FIBL and IFOAM - Organics International. Edit. H. Willer and J. Lernoud. Switzerland
- Anonim, 2015. FiBL-IFOAM Organic Statistics Data Tables. Organic World: <http://www.organicworld.net/statistics/statistics-data-tables/statistics-data-tables-excel.html?L=0> adresinden alındı (Erişim tarihi: 01.05.2019)
- Güneş, N., 2015. Organik Bağcılıkta syrah üzüm çeşidi fidanlarına farklı dozlarda uygulanan *Trichoderma Harzianum* ve *Bacillus Subtilis*' İn tutma ve gelişme üzerine etkileri, Namık Kemal

Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ, 155s.

Hatunoğlu, T., 1973. Yukarı Pasinler Ovasında Şeker Pancarı Üreten Tarım İşletmelerinin Doğrusal Programlama Metodu İle Ekonomik Analizi, Atatürk Üniversitesi Yayınları No.302,Ziraat Fakültesi Yayınları No.147, Araştırma Serisi No.84,Sevinç Matbaası, Ankara, s. 98

IBM Corp. Released 2013. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0. Armonk, NY: IBM Corp.

Kandemir, Z.H., 2013. Halfeti yöresinde bağcılıkta geleneksel olarak kullanılan goble ve serpene terbiye sistemlerinin karşılaştırılması üzerine bir araştırma. Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa, 69s.

Kara A. 2000. Erzurum ve Kars illerindeki tarım işletmelerinin sermaye yapısı ve tarımsal faaliyet sonuçları bakımından karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim

Kara, A., 1996. Farming Systems Reserarch:A Review And Baseline Study İn Developing an Appropriate Model for Türkiye, M.Sc.thesis,Department of Agribusiness, Extension and Rural Development, University College Dublin, Ireland,(unpublished).

Karadaş, K., 2007. Erzurum İlinde Organik Tarım Yapan ve Yapmayan Tarım İşletmelerinin AB Tarım Sektörüne Uyum Sürecinde Ekonomik Analizi. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Karagölge, C., 1973. Arazi Tasarruf Şekillerine Göre Erzurum İlindeki Tarım İşletmelerinin Ekonometrik Analizi, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zirai Ekonomi Bölümü, Atatürk Üniversitesi yayınları no.312, Ziraat Fakültesi yayınları No.153, araştırma serisi no. 90, Sevinç Matbaası, Ankara ,s. 112

Karagölge, C., 1996. Tarımsal İşletmecilik, Atatürk Üniversitesi Yayınları No.427, Ziraat Fakültesi yayınları no.326, ders kitapları serisi no.107, Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Ofset Tesisi, Erzurum ,s.127

Karataş, D.D., Karataş H., Özdemir, G., 2015. Diyarbakır İli Bağcılığının Sektörel Durum Analizi. A Grafik Ltd ., Diyarbakır, 109s.

Karataş, D.D., Karataş, H., Özdemir, G., 2016b. Diyarbakır ili bağcılık potansiyelinin ilçeler bazında değerlendirilmesi. Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu, 2-5 Kasım, Diyarbakır. Bildiri Kitabı, Cilt 3, 2061-2067.

Karataş, H., Karataş, D.D., Özdemir, G., 2016a. diyarbakır ili yerel üzüm çeşit varlığı ve değerlendirme olanakları. Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu, 2-5 Kasım, Diyarbakır. Bildiri Kitabı, Cilt 3, 2275-2283.

Karataş, H., Karataş, D.D., Özdemir, G., 2016c. Diyarbakır İlinde Bağcılık Çalışmaları. Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu, 2-5 Kasım, Diyarbakır. Bildiri Kitabı, Cilt 3, 2285-2291.

Karataş, H., Karataş, D.D., Özdemir, G., 2016d. Diyarbakır ili bağcılığında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu, 2-5 Kasım, Diyarbakır. Bildiri Kitabı, Cilt 3, 2053-2059.

Karataş, H., Karataş, D.D., Özdemir, G., Demiraslan, R., 2010. Güneydoğu Anadolu Bölgesi üzüm çeşitlerinin sanayiye yönelik değerlendirilme potansiyeli. 1. Uluslararası Katılımlı Kamu, Üniversite, Sanayi İşbirliği Sempozyumu ve Mermencilik şurası, 24-26 Mayıs, Diyarbakır, Türkiye, 256-261.

- Kaya, M., Celik, K., Cicek, M., Acar, S., Ozdemir, G., Gursoz, S., Bayram, Y., Ozgen, I., Karatas, H., 2014a. Determination Of Clon Head Vinestock Candidates in Must Grape Variety Which are Commonly Grown in Provinces of Diyarbakır and Mardin. International Mesopotamia Agriculture Congress, 22-25 September, Diyarbakır, Turkey, 1011p.
- Kaya, M., Ozdemir, G., Çelik, K., 2014b. Determination of Adaptation Ability of Some Table Grape Cultivars to Diyarbakır Ecological Condition. International Mesopotamia Agriculture Congress, 22-25 September, Diyarbakır, Turkey, 639-646.
- Kaya, M., Özdemir, G., 2015. Bazı sofralık üzüm çeşitlerinin diyarbakır koşullarındaki kalite özellikleri ile etkili sıcaklık toplamı isteklerinin belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, A, 27: 199-209.
- Kaya, Ö., 2015. Dicle ilçesinde geleneksel bağlar ve modern bağların karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Semineri Dergisi*, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, İzmir.
- Kenanoğlu, B. ve Miran, B., 2006. Manisa ve İzmir İllerinde Geleneksel ve Organik Çekirdeksiz Kuru Üzümün Karşılaştırmalı Ekonomik Analizi, Tekirdağ Ziraat Fakültesi
- Kıral, T., H. Kasnakoğlu, F.F. Tatlıdil, H. Fidan ve E. Gündoğmuş. 1999. Tarımsal Ürünler İçin Gelir ve Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve Veri Tabanı Rehberi, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayın No:37, Ankara
- Kıracı, M.A., Şenol, M.A., 2017. Türkiye bağıcılığında ekonomik durum analizi. *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Cilt 6 (Kapadokya Ulusal Bağcılık Çalıştayı Özel Sayı) 122-131. DOI: <http://dx.doi.org/10.17100/nevbihtek.287811>
- Kizgin, B., Karakaş, H., Özdemir, G., 2017. Effect of organic and organo-mineral fertilizers on grapevine leaf chlorophyll content. The X Conference of Agronomy Students, 23-25 August, Cacak, Serbia, Vol. 10, issue 10, 221-225.
- Köse, B., Odabaş, F., 2005. Bağcılıkta organik tarım. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2005,20(3):96-104
- Lionberger, H.F., 1960. Adoption of New Ideas and Practices. (Ames: The Iowa State University Press.)
- Ozdemir, G., 2018a. Determination of The Effect of Some Organic and Organo-Mineral Fertilizers on Total Phenolic, Flavonoid and Anthocyanin Content of Bogazkere (*Vitis vinifera* L.) Grapes. *Fresenius Environmental Bulletin*, 27 (5): 3199-3205.
- Ozdemir, G., 2018e. Organik ve Organomineral Gübre Uygulamalarının Öküzgözü ve Boğazkere Üzüm Çeşitlerinin Sürgün Gelişimi Üzerine Etkilerinin Belirlenmesi. International Congress on Agriculture and Animal Sciences, 7-9 November, Alanya, Turkey. Proceeding Book, 821-827p
- Ozdemir, G., Bayhan, Y.D., 2018. Bazı Sofralık Üzüm Çeşitlerinin Diyarbakır Ekolojik Koşullarındaki Salkım, Tane ve Şıra Özelliklerinin Belirlenmesi. International Congress on Agriculture and Animal Sciences, 7-9 November, Alanya, Turkey. Proceeding Book, 815-820p
- Ozdemir, G., Karataş, H., Karataş, D.D., 2010. Bağcılık sektörünün Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki üretim boyutları. 1. Uluslararası Katılımlı Kamu, Üniversite, Sanayi İşbirliği Sempozyumu ve Mermercilik şurası, 24-26 Mayıs, Diyarbakır, Türkiye, 381-386.
- Ozdemir, G., Kıtır, N., Turan, M., Ozlu, E., 2018. Impacts of Organic and Organo-Mineral Fertilizers on Total Phenolic, Flavonoid, Anthocyanin and Antiradical Activity of Okuzgozu (*Vitis Vinifera* L.) Grapes. *Acta Sci. Pol. Hortorum Cultus*, 17(3): 91-100

- Ozdemir, G., Malcok, C., 2018. Influence of Organic and Organo-Mineral Fertilizers on Shoot Growth of Grapevine Rootstocks. International Engineering and Natural Sciences Conference (INESEG), 14-17 November, Diyarbakır, Turkey.
- Ozdemir, G., Sessiz, A., Esgici, R., 2017a. Some Maturity Properties of Okuzgozu (*Vitis vinifera* L. cv.) Grape Berries. Fresenius Environmental Bulletin, 26 (10): 6261-6265
- Ozdemir, G., Sessiz, A., Esgici, R., Dogan, E., 2014. Determination of The General Structure of Grape Growing Farms İn Mardin Province. International Mesopotamia Agriculture Congress, 22-25 September, Diyarbakır, Turkey, 1104p.
- Ozdemir, G., Tangolar, S., Gursoz, S., Cakir, A., Tangolar, S.G., Ozturkmen, A.R., 2008. Effect of Different Organic Manure Applications On Grapevine Nutrient Values. Asian Journal of Chemistry, 20 (3): 1841-1847
- Öztürk, F.P., 2010. Isparta ilinde kiraz işletmelerinde yeniliklerin benimsenme ve etki değerlemesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 106s, Konya.
- Özdemir, 1998. Diyarbakır ve Adana koşullarında yetiştirilen bazı sofralık üzüm çeşitlerinde fenolojik devreler ile bazı iklimsel etkenler arasındaki ilişkiler. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Özdemir, G., 2018b. Organic Agricultural Products in GAP Region. 1. International Conference on Agriculture, Forestry and Life Sciences, 6-8 September, Budapest, Hungary. Proceeding Book, 97-106p.
- Özdemir, G., 2018c. The Current Status and Development of Organic Agriculture in The World. 1. International Conference on Agriculture, Forestry and Life Sciences, 6-8 September, Budapest, Hungary. Proceeding Book, 107-112p
- Özdemir, G., 2018d. Organic agriculture in Turkey. 1. International Conference on Agriculture, Forestry and Life Sciences, 6-8 September, Budapest, Hungary. Proceeding Book, 113-118p.
- Özdemir, G., Çakır, S., 2018. GAP bölgesinde organik üzüm yetiştiriciliği. *Bahçe Dergisi*, Özel Sayı 1; Türkiye 9. Bağcılık ve Teknolojileri Sempozyumu, 47: 1300-8943
- Özdemir, G., Karataş, H., 2008. Diyarbakır ili bağcılığı. Ulusal Bağcılık-Şarap Sempozyumu ve Sergisi, 06-08 Kasım, Denizli. Bildiriler Kitabı: 405-413.
- Özdemir, G., Karataş, H., Bayram, A., Doran, İ., Gül, İ., 2009. GAP Bölgesi organik bağcılık potansiyeli ve organik tarım uygulamaları. 1. GAP Organik Tarım Kongresi, 17-20 Kasım, Şanlıurfa. Bildiriler Kitabı: 144-155.
- Özdemir, G., Karataş, H., Karataş, D.D., 2016a. Diyarbakır ilinde organik üzüm yetiştiriciliği karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu, 2-5 Kasım, Diyarbakır. Bildiri Kitabı, Cilt 3, 2003-2012.
- Özdemir, G., Karataş, H., Karataş, D.D., 2016b. Diyarbakır ilinde organik tarım uygulamaları. Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu, 2-6 Kasım, Diyarbakır. Bildiri Kitabı, Cilt 3, 2015-2018.
- Özdemir, G., Pirinççioğlu, M., Kizil, G., Kizil, M., 2017b. Determination of total phenolic and flavonoid content of berry skin, pulp and seed fractions of Öküzgözü and Boğazkere grape cultivars. Scientific Papers. Series B, Horticulture, Volume LXI, 219-224.
- Özdemir, G., Sessiz, A., 2018. Öküzgözü ve Boğazkere ve Şire üzüm çeşitlerine ait tanelerin farklı olgunluk dönemlerinde meydana gelen fiziksel ve kimyasal değişimlerin belirlenmesi. *Bahçe Dergisi*, Özel Sayı 1; Türkiye 9. Bağcılık ve Teknolojileri Sempozyumu, 47: 243-248
- Öztürk H. 1996. Sofralık Üzüm Çeşitleri ve Adaptasyonu. Yayın no:61. Bağcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü-Manisa.

- Pirinccioglu, M., Kizil, G., Kizil, M., Ozdemir, G., Kanay, Z., Ketani, M.A., 2012. Protective effect of Öküzgözü (*Vitis vinifera* L. cv.) grape juice against carbon tetrachloride induced oxidative stress in rats. *Food & Function*, 3(6):668-673. DOI: 10.1039/c2fo30024a.
- Pirinççioğlu, M., Kızıl, G., Çeken, T.B., Özdemir, G., Kızıl, M., 2017. Protective effect of Öküzgözü (*Vitis Vinifera* L. cv.) seed extract against hydroxyl radical induced DNA damage. *Scientific Papers. Series B, Horticulture, Volume LXI*, 205-208.
- Rogers, E. M. (1983). *Diffusion of innovation*. Third Edition. New York: The Free Publication.
- Sessiz, A., Özdemir, G., Esgici, R., 2017. Some physical, mechanical and ripening properties of the Bogazkere grape (*Vitis vinifera* L.) and their relationships. *Tarım Makinaları Bilimi Dergisi*, 13 (1): 11-19.
- Sögüt, A.B., Özdemir, G., 2015. Bazı şaraplık üzüm çeşitlerinin Diyarbakir ekolojisindeki fenolojik özellikleri ile etkili sıcaklık toplamı isteklerinin belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi-A*, 27: 403-412
- Turhan, Ş., 2005. Tarımda sürdürülebilirlik ve organik tarım, *Tarım Ekonomi Dergisi*.
- Tangolar, S., Özdemir, G., Gürsöz, S., Çakır, A., Tangolar, S.G., 2007. Bazı organik gübre uygulamalarının asmanın (*Vitis vinifera* L. çiloreş) fenolojik gelişmesi ile salkım, tane ve şıra özellikleri üzerine etkisi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20 (2): 319-325.
- Tangolar, S., Özdemir, G., Gürsöz, S., Yücel, A., Tangolar, S.G., Çakır, A., 2009. Şanlıurfa ili organik üzüm yetiştiriciliğinde hastalık ve zararlı yönetimi üzerinde bir araştırma. 1. GAP Organik Tarım Kongresi, 17-20 Kasım, Şanlıurfa. *Bildiriler Kitabı*: 43-50.
- Taşkın H., 2014. Bağcılıkta telli ve goble terbiye sistemlerinin ekonomik yönden karşılaştırılması: Isparta İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
- Tatlıdil, H., 1989. Yağmurlama Sulama Sisteminin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 1157, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler:639, 37s, Ankara.
- TÜİK 2016. “Bitkisel Üretim İstatistikleri”, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92> (Erişim Tarihi 1 Kasım 2017).
- TÜİK 2017. “Bitkisel Üretim İstatistikleri”, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92> (Erişim Tarihi 1 Kasım 2017).
- Willer, H., & Klicher, L. 2016. *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2016*. IFOAM, Bonn and FiBL, Frick: FiBL-IFOAM.
- Yılmaz, F., 2018. Trakya’da bağcılık yapan tarım işletmelerinin ekonomik analizi ve planlanması. Doktora tezi , Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

EKLER

Anket Örneği

Diyarbakır'da Organik ve Geleneksel Bağcılık Yapan Tarım İşletmelerinde Yetiştiricilikle ilgili Önemli Problemler ve Üretim Maliyetlerinin Belirlenmesi

Çiftçi Anket Formu

Anketin yapıldığı:			Anketi yapanın Adı ve Soyadı:	Bilgisayar Giriş No ^(*)
İlçe	Köy	Tarih		

(*) Bilgisayara Giriş Numarası, veriler bilgisayara aktarılrken verilecektir.

Yetiştiricinin;

Bağcılık deneyimi	Üretim Şekli		Organik Meyve Yetiştiricileri Birliği ile ilişkisi	
.....yıl	☐ Organik	☐ Geleneksel	☐ Üye	☐ Üye değil

1. NÜFUS

Yetiştiricinin Adı ve Soyadı:					
Cinsiyeti	Yaşı	Eğitim durumu	Sahip olduğu belgeler		Asıl mesleği
			☐ Çiftçilik	☐ Kurs bitirme	

Hane halkı

Cinsiyet	Yaş				Toplam
	0-6	7-14	15-64	65+	
Erkek					
Kadın					

Hane halkı eğitim durumu (7 ve üzeri yaş için doldurulacaktır)

Cinsiyeti	7+ yaş Toplam Nüfus	Yok	Okur-yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksekokul	Üniversite
Erkek								
Kadın								

Çiftçinin Çiftlik Gelirleri (TL/yıl)

Bağcılık Gelirleri	Diğer Meyveler	Sebze Üretimi	Tarla Bitkileri	Hayvancılık
--------------------	----------------	---------------	-----------------	-------------

Çiftçinin çiftlik dışı gelir kaynakları

a) Çiftlik dışı tarımsal faaliyet gelirleri (TL/yıl)				b) Tarımsal olmayan faaliyet gelirleri (TL/yıl)			
Sürüm, ekim, dikim vs.	Nakliye	İşgücü	Çobanlık geliri	Çiftçi ve ailesi (*)	İşletmeden mevsimlik olarak ayrılanlar		
					Sayısı	Süresi (ay)	Katkı miktarı (TL/yıl)

(*) Emekli aylığı, ticarethane, inşaat, su tesisatçılığı, şoförlük gibi tarım dışı faaliyetlerden elde edilen gelirler bu kısma yazılacaktır.

Örgütlenme Durumu (Meslek odası, kooperatif, birlik gibi kuruluşlara üyelik durumunuz hakkında bilgi veriniz)

☐ Hayır, Üye değilim	☐ Arıcılar Birliği	☐ Tarım Satış Kooperatifi
☐ Organik Meyve Yetiştiriciler Birliği	☐ Sulama Birliği	☐ Orman Kooperatifi
☐ Koyun-Keçi Yetiştiriciler Birliği	☐ Ziraat Odası	☐ Tarım Kredi Kooperatifi
☐ Damızlık Hayvan Yetiştiriciler Birliği	☐ Kalkınma Kooperatifi	☐ .....

Cevabınız HAYIR ise nedeni nedir? Açıklayınız.

.....

Organik meyve yetiştiriciliğine kaç yıldır üyesiniz?

a) .....yıl   b) Hatırlamıyorum   c) Üye değilim

Bugüne kadar Organik Meyve Yetiştiricileri Birliği genel kurullarına katılım durumu

a) Hiç davet edilmedim   b) Davet edildim, ancak katılamadım   c) 1 kez   d) 2-3 kez   e) Düzenli

Bağcılık ile ilgili bilgi kaynaklarınız hangileridir? En az 1 ve en fazla 5 olacak şekilde puanlayınız.

Aile bireyleri	.....	Kitap, Dergi, Gazete	.....	Organik Meyve Üreticileri Birliği	.....
Ziraat Odaları	.....	İlçe Tarım Müdürlüğü	.....	Çiftçi mektubu, broşür, poster	.....
Kooperatifler	.....	İl Tarım Müdürlüğü	.....	Televizyon programları	.....
İlaç bayileri	.....	Araştırma	.....	Kısa süreli kurslar	.....

		Enstitüleri			
Lider çiftçiler	.....	Üniversite	.....	Diğer	.....

Bugüne kadar bağcılıkla ilgili hizmetiçi eğitim çalışmalarının düzenlenme durumu Evet, Hayır, Düzenlendi Düzenlenmedi
Cevabınız EVET ise

Düzenleyen kuruluş	Konusu	Düzenlenme Sayısı	Faydalılık Durumu	
.....	.....	.....	☐ Faydalı oldu	☐ Faydalı olmadı

Faydalı olmadıysa sebebi

2. İŞLETME VARLIKLARI

Binalar

Binalar	İnşa Tekniği					Örtü Şekli		Büyüklüğü (m ²)	Kıymeti (TL)	Yaşı
	Taş	Ahşap	Kerpiç	Betonarme		Çatı	Toprak			
				Yığma	Karkas					
Ev										
Ahır										
Ağıl										
Kümes										
Ambar										
Depo										
Samanlık										
Tandirevi										
Pekmezlik										

Bağcılıkta Kullanılan Alet ve Makineler

Çeşidi	Sayısı (adet)	Yaşı (yıl)	Kıymeti (TL)	Bakım/Onarım ¹	Çeşidi	Sayısı (adet)	Yaşı (yıl)	Kıymeti (TL)	Bakım/Onarım ¹
Traktör					Pülverizatör				
Römork					Sulama motoru				
Pulluk					Derin kuyu pomp.				
Kazayağı					Fırfır				
Diskaro					Sırt pompası				
Tırmık					Şıra Kazanı				
Kültivatör					Teş				
Merdane									

¹ Son bir yıl (2018-2019 üretim yılı) içerisinde yapılan tamir ve bakım masrafları yazılacaktır.

Bağcılık Sarf Malzemeleri (Bağ üretiminde her yıl kullanılan sarf malzemeleri)

Çeşidi	Miktarı (adet, lt, kg)	Harcama Tutarı (TL)	Çeşidi	Miktarı (adet, m, kg)	Harcama Tutarı (TL)
Fidan			Karton Kutu (10 kg)		
Gübre (.....)			Karton Kutu (5 kg)		
Gübre (.....)			Kavanoz (1 lt)		
Gübre (.....)			Kavanoz (5 lt)		
Sulama suyu			Un		
Akaryakıt			Ceviz içi		
Terbiye Teli			Odun		
Kasa					
Aşı macunu					
Aşı Bıçağı					
Rafya					

Kapama Bahçe Şeklinde Olmayan Ağaç Varlığı

Türler	Sayısı	Yaşı	Verim (kg/ağaç)	Kıymeti (TL/Ağaç)
<i>Meyve Ağaçları</i>				
Elma				
<i>Meyvesiz Ağaçlar</i>				
Kavak				

Kapama Bahçe Şeklindeki Meyve¹ / Bağ Tesisleri

Türler	Miktarı (da)	Ağaç/Omca Sayısı (adet)	Yaşı	Kıymeti (TL)	Toplam Üretim (kg)
Bağ					

¹ Yukarıda meyve ağaçları başlığı altında verilenlerin dışında kapama bahçe şeklinde meyve tesisi varsa o takdirde hangi meyveler olduğu da belirtilerek istenen bilgiler verilecektir.

Arazi Varlığı (2018-2019 Üretim yılı itibariyle)**İşlenen Arazi**

	Nadas	Sulu (a)	Kuru (b)	Toplam (c=a+b)	Parsel Sayısı
Mülk Arazi (da)					
Kiraya/ortağa işlenen arazi					
Parsel sayısı (adet)					

İşlenmeyen Arazi

	Sulu (a)	Kuru (b)	Toplam (c=a+b)	İşlenmeme Nedeni
Miktarı (da)				
Parsel sayısı				
Kıymeti (TL)				

Kiraya/Ortağa Verilen Arazi
(Ortak)

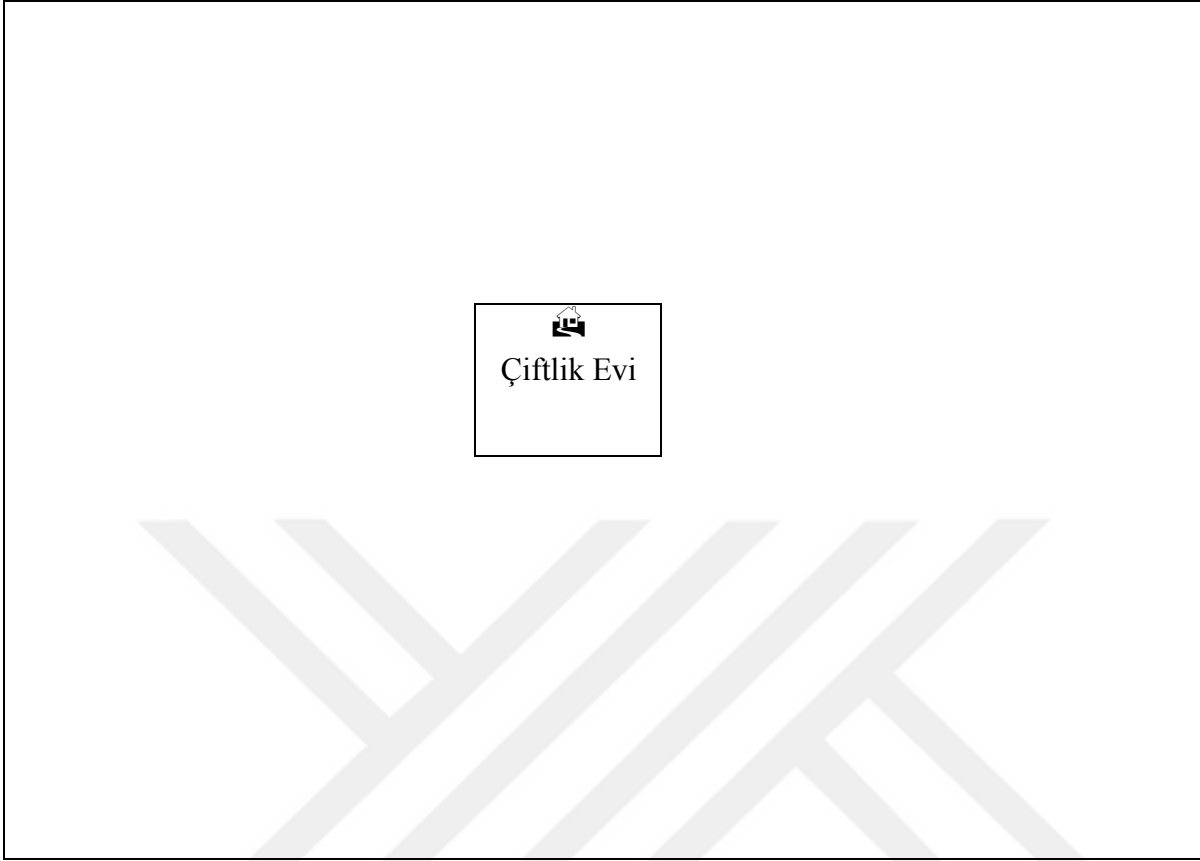
(Lütfen işaretleyiniz Kira

	Sulu	Kuru	Toplam	Kiraya/Ortağa Verme Nedeni		
Miktarı (da)				....		
Parsel sayısı				Ortağa verilmişse alınan:		
Kıymeti (TL)				Ürünün adı	Miktarı (kg)	Yan ürün miktarı (kg)
Kira bedeli (TL/yıl)						

Arazi Islahı Çalışmaları

Islah Çalışmasının Çeşidi	Ne Zaman Yapıldığı (yıl)	Arazi Miktarı (da)	Nasıl yapıldığı (devlet/kendi)	Araziye kattığı değer (TL/da)
Taş Toplama				
Tesviye				
Sulama				
Drenaj				
Teraslama				

Çiftlik Haritası (2018-2019 Üretim yılı itibariyle işletmede kullanılan arazi parçalarının krokisini çiziniz)

Bağ Parselleri Bilgileri (2018-2019 Üretim yılı itibariyle işletmede kullanılan arazi parçaları ile ilgili bilgiler)

	1.parsel	2.parsel	3.parsel	4.parsel	5.parsel
Mülkiyeti (Mülk, Kira, Ortak vb)					
Miktarı (da.)					
Sulama durumu (sulu/susuz)					
Topoğrafyası (düz, meyilli vs)					
Toprak yapısı (taşlı, kumlu, killi vb)					
Yönevi (doğu/batı/güney vb)					
Kıymeti (TL)					
Kirası (TL)					
Eve uzaklığı (metre)					
Tesisin yaşı					
Çeşit adı (boğazkere, cardinal vb)					
Kullanım şekli (sofralık, şıralık vb)					
Omca Sayısı (adet)					

Sıra üzeri dikim mesafesi (m)					
Sıra arası dikim mesafesi (m)					
Fidanların alındığı yer (kamu, özel vb)					
Terbiye Şekli (Goble, Telli vb.)					
Asmalarda gövde yüksekliği (cm)					
Telli sistem direk özelliği (beton vb)					
Telli system direkler arası mesafe (m)					
Telli sistemde kull.tel sayısı (2, 3 vb)					
Kullanılan tellerin kalınlığı (mm)					
Sulama şekli (damla, yağmurlama vb)					
Fenolojik sulama zamanı					
Sulama sayısı					
Elde edilen ürün miktarı (kg)					

¹Mülk/ Kiralanan/ Kiraya Verilen/ Ortağa işlenen/ Ortağa Verilen

3. BİTKİSEL ÜRETİM FAALİYETLERİ

Meyve/Bağ Tesisi Üretim Bilgileri

(2018-2019 Üretim yılı itibariyle işletmede üretilen ürünler ile ilgili bilgiler)

	Yetiştirilen Ürünler	
	Bağ	Diğer Meyveler
Tesis Miktarı (dekar)		
Parsel sayısı (adet)		
TOPRAK İŞLEME		
Toprak işleme/çapalama sayısı		
Uygulama şekli (el ile, hayvan, traktör vb)		
Uygulama süresi (saat/defa)		
Çalışan erkek sayısı (kişi/defa)		
Çalışan kadın sayısı (kişi/defa)		
Çalışan yabancı erkek sayısı (kişi/defa)		
Çalışan yabancı kadın sayısı (kişi/defa)		
Varsa toplam akaryakıt giderleri (TL/defa)		
GÜBRELEME		

Toprak analizi yaptırma durumu (E/H)		
Yaprak analizi yaptırma durumu (E/H)		
Gübrelemenin analiz sonucuna göre yapılma durumu (E/H)		
Çalışan erkek sayısı (kişi)		
Çalışan kadın sayısı (kişi)		
Çalışan yabancı erkek sayısı (kişi)		
Çalışan yabancı kadın sayısı (kişi)		
1. Gübreleme (taban gübreleme)		
Çeşidi (TSP, DAP, Kompoze vb)		
Miktarı (kg)		
Gübre bedeli (TL)		
Uygulama zamanı (asmalar uyanmadan vb)		
Uygulama şekli (el ile, firfir vb)		
Uygulama süresi (saat)		
2. Gübreleme (Üst Gübreleme)		
Çeşidi (Amonyum sülfat, A. Nitrat, yaprak gübresi vb)		
Miktarı (kg)		
Gübre bedeli (TL)		
Uygulama zamanı (saçma tanesi dönemi vb)		
Uygulama şekli (el ile, firfir vb)		
Uygulama süresi (saat)		
3. Gübreleme (Üst Gübreleme)		
Çeşidi (Amonyum sülfat, A. Nitrat, yaprak gübresi vb)		
Miktarı (kg)		
Gübre bedeli (TL)		
Uygulama zamanı (koruk dönemi vb)		
Uygulama şekli (el ile, firfir vb)		
Uygulama süresi (saat)		
ZİRAİ MÜCADELE		
İlaç bilgisi (kendi, önder çiftçi, tarım kuruluşu. vb)		
Çalışan erkek sayısı (kişi)		
Çalışan kadın sayısı (kişi)		

Çalışan yabancı erkek sayısı (kişi)		
Çalışan yabancı kadın sayısı (kişi)		
Varsa toplam akaryakıt giderleri (TL)		
1.İlaçlama		
Kullanılan İlacın Çeşidi (Bordo bulamacı vb)		
Miktarı (kg)		
İlaç bedeli (TL)		
Uygulama zamanı (fenolojik dönem)		
Uygulama şekli (sırt pompası vb)		
Uygulama süresi (saat)		
2. İlaçlama		
Kullanılan İlacın Çeşidi (mantar, böcek vb)		
Miktarı (kg)		
İlaç bedeli (TL)		
Uygulama zamanı (fenolojik dönem)		
Uygulama şekli (sırt pompası vb)		
Uygulama süresi (saat)		
3. İlaçlama		
Kullanılan İlacın Çeşidi (mantar, böcek vb)		
Miktarı (kg)		
İlaç bedeli		
Uygulama zamanı (fenolojik dönem)		
Uygulama şekli (sırt pompası vb)		
Uygulama süresi (saat)		
BUDAMA		
Asmaların/ağaçların her yıl budanıp budanmadığı (E/H)		
Budamada bırakılan göz sayısı (1 göz, 2 göz, karışık vb)		
Çalışan erkek sayısı (kişi)		
Çalışan kadın sayısı (kişi)		

Çalışan yabancı erkek sayısı (kişi)		
Çalışan yabancı kadın sayısı (kişi)		
Budama süresi (gün)		
SULAMA		
Sulama zamanı (koruk öncesi, sonrası vb.)		
Sulama şekli (salma, yağmurlama, damla vb)		
Sulama sayısı (defa)		
Uygulama süresi (saat/defa)		
Çalışan erkek sayısı (kişi/defa)		
Çalışan kadın sayısı (kişi/defa)		
Çalışan yabancı erkek sayısı (kişi/defa)		
Çalışan yabancı kadın sayısı (kişi/defa)		
Su ücreti (TL/defa)		
Varsa enerji giderleri (TL/defa)		
HASAT		
Uygulama süresi (saat)		
Uygulama şekli (elle, makine ile vb)		
Çalışan kadın sayısı		
Çalışan yabancı kadın sayısı		
Çalışan erkek sayısı		
Çalışan yabancı erkek sayısı		
Varsa toplam akaryakıt giderleri (TL)		
KURUTMA		
Kurutulan yaş üzüm miktarı (kg)		
Kurutma için harcanan zaman (saat)		
Çalışan erkek sayısı (kişi)		
Çalışan kadın sayısı (kişi)		
Çalışan yabancı erkek sayısı (kişi)		
Çalışan yabancı kadın sayısı (kişi)		
Elde edilen kuru üzüm miktarı (kg)		
İşçilik dışındaki kurutma giderleri (TL)		
AMBALAJLAMA		
Uygulama süresi (saat)		
Çalışan erkek sayısı (kişi)		
Çalışan kadın sayısı (kişi)		
Çalışan yabancı erkek sayısı (kişi)		

Çalışan yabancı kadın sayısı (kişi)		
Kullanılan kasa sayısı (adet)		
Toplam kasa giderleri (TL)		
NAKLİYE GİDERLERİ		
Gübre nakliyesi (TL)		
Ürün nakliyesi (eve) (TL)		
Ürün nakliyesi (pazara) (TL)		
Varsa toplam akaryakıt giderleri)		
ÜRETİM MİKTARI		
Hasat zamanı (ay)		
Elde edilen ürün miktarı (kg)		
Ortakçı/şahıs ürün payı (kg)		
Evde tüketilen yaş üzüm miktarı (kg)		
Satılan yaş üzüm miktarı (kg)		
Yaş üzüm satış fiyatı (TL/kg)		
Kime/nereye satıldığı (Fabrika, tüccar, hal, semt pazarı vb.)		
Pazarlama şekli (sözleşmeli, fabrikada, bağda, halde, vb)		
Evde tüketilen kuru üzüm miktarı (kg)		
Satılan kuru üzüm miktarı (kg)		
Kuru üzüm satış fiyatı (TL/kg)		
Kime/nereye satıldığı (Fabrika, tüccar, hal, semt pazarı vb.)		
İşlenen ürün miktarı (kg)		

Sözleşmeli üretim yapıyorsa sözleşme yapılan kurum ya da firma ile ilgili bilgiler

Adı	Girdi desteği sağlayıp sağlamadığı	Sağlanan girdi ya da destek
	a) Sağlıyor b) Sağlamıyor	.....

Bağ Yetiştiriciliği için Yapılan Enerji Giderleri

Çeşidi	Miktarı (lt)	Toplam (TL)	Çeşidi	Miktarı (KW)	Toplam (TL)
Akaryakıt			Elektrik		

Her yıl problem olan önemli bağ hastalık ve zararlıları**a. Bağ Hastalıkları** (En önemli 5 ve en az önemli 1 olmak üzere numaralandırılacak)

Mildiyö	.....	Külleme	.....	Bağ kanseri	.....
Ölü kol	.....	Kurşuni küf	.....	Diğer (belirtiniz)	.....

b. Bağ Zararlıları (En önemli 5 ve en az önemli 1 olmak üzere numaralandırılacak)

Salkım güvesi	.....	Filoksera	.....	Maymuncuk	.....
Nematod	.....	Küsküt	.....	Diğer (belirtiniz)	.....
Unlu bit	.....	Bağ uyuzu	.....		.....

ÜZÜMDEN ELDE EDİLEN ÜRÜNLER

	Pekmez	Pestil	Köme	Diğer (belirtiniz)
Kullanılan Üzüm Miktarı (kg)				
Çalışma süresi (saat)				
Çalışan erkek sayısı (kişi)				
Çalışan kadın sayısı (kişi)				
Çalışan yabancı erkek sayısı (kişi)				
Çalışan yabancı kadın sayısı (kişi)				
Sıkma şekli (çiğneme, presleme vb)				
Elde edilen şıra miktarı (lt)				
Kaynatma süresi (saat)				
Kullanılan yakıt (odun, kömür, vb)				
Harcanan yakıt miktarı (kg)				
Yakıt giderleri (TL)				
<u>Kullanılan hammaddeler</u>				
Kil (kg)				
Toplam kil giderleri (TL)				
Un (kg)				
Toplam un giderleri (TL)				
Pestil vb kurutma şekli (bez, tahta, ip)				
Kurutma süresi (saat)				
Çekme ve ambalajlama süresi (saat)				

Çalışan erkek sayısı (kişi)				
Çalışan kadın sayısı (kişi)				
Çalışan yabancı erkek sayısı (kişi)				
Çalışan yabancı kadın sayısı (kişi)				
Elde edilen ürün miktarı (kg)				
Kullanılan ambalaj çeşidi				
Cam kavanoz sayısı (adet)				
Cam kavanoz giderleri (TL)				
Plastik kavanoz sayısı (adet)				
Plastik kavanoz giderleri (TL)				
Mukavva kutu sayısı (adet)				
Mukavva kutu giderleri (TL)				
Diğer sarf malzemesi giderleri (TL)				
Satılan miktar (kg)				
Satış fiyatı (TL/kg)				
Nereye/kime satıldığı (tüccar, pazar vb)				

Sulama Ücretleri (2018-2019 Üretim yılı itibariyle ürün sulaması için sulama suyuna ödenen ücretler)

TL/dekar	TL/saat
.....	.....

Not: Sulama ücretinin ödenme şekline bağlı olarak saat başına ya da dekar başına sulama ücretleri yazılacaktır.

İşçilik Ücretleri (2018-2019 Üretim yılı itibariyle işletmede kullanılan yabancı işçiler için ödenen ücretler)

	Erkek	Kadın
Yevmiye (TL/gün)	.....	.....

Alet ve Makine Kiraları (2018-2019 Üretim yılı itibariyle işletmede kiralama suretiyle kullanılan alet-makine kiralari)

	TL/dekar	TL/saat
Pulluk (1. sürüm)	.....	.....
Tırmık/kazayağı vs. (2. sürüm)	.....	.....
Tırmık/kazayağı vs. (3. sürüm)	.....	.....
Fırfır		
Mibzer	.....	.....
Harman Makinesi (Patos)	.....	.....
Biçer (Ekin)	.....	.....
Biçer (Çayır, yonca vs)	.....	.....
Biçerdöver	.....	.....

Çiftçinin tarım kuruluşları ile olan ilişkisi (seçiniz)

- a) Hiç uğramıyorum   b) Yalnızca hayvan hastalıkları için uğruyorum
d) Yalnızca DGD için uğruyorum   c) Tohumluk, gübreleme, arıcılık vs.
h) İlişkilerim iyi, her konuda görüş   konularından bir veya bir kaçını için uğruyorum alıyorum

Çiftçinin tarım kuruluşlarına uğrama sıklığı (seçiniz)

- a) Haftada bir   b) Ayda bir   c) Üç ayda bir   d) Altı ayda bir   e) Yılda bir

Çiftçinin bilgisayarı olup olmadığı ve internet kullanım durumu

Bilgisayar sahipliği		İnternet erişimi		Bağcılık bilgileri için internet kullanımı	
a) Var	b) Yok	a) Var	b) Yok	a) Kullanıyor m	b) Kullanmıyor um

Gelirinizi artıracakları bildirilen yeni bir uygulama, çeşit ya da tekniği kabul etmeniz için bu yeni uygulama, çeşit ya da tekniğin önceki gelirinize göre en az ne kadar gelir artışı sağlaması gerekir? (%.....)

Tarımla ilgili TV programlarının izlenme durumu

a) İzliyorum

b) İzlemiyorum

Tarımla ilgili TV programlarını izleme sıklığı

a) Her gün

b) Bazen

Yeni bir bağ tesisi düşünülduğünde aşağıdakilerden hangi üzüm çeşitlerini tercih ederiniz?

(En önemli 5 ve en az önemli 1 olmak üzere numaralandırılacak)

Sofralık çeşitler	.....	Kırmızı şaraplık çeşitler	.....
Kurutmalık çeşitler	.....	Beyaz şaraplık çeşitler	.....
Şire üzümü	.....	Diğer (belirtiniz)	.....

Bağcılıkla ilgili yaşadığınız en önemli problemler

(En önemli 5 ve en az önemli 1 olmak üzere numaralandırılacak)

Hastalıklar	.....	Çalışan kimse yok	.....	Pazarlama	.....
Zararlılar	.....	Ürünümüz para etmiyor	.....	Yüksek girdi fiyatları	.....
Verim düşük	.....	Diğer (belirtiniz)	.....	Diğer (belirtiniz)	.....

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Doğum yeri ve tarihi: Kızıltepe/29.09.1986

e-mail: aksoyyozlemm21@gmail.com

EĞİTİM		
Eğitim Derecesi	Eğitim	Bitirme Yılı
Lise	Diyarbakır Birlik Lisesi	2005
Üniversite	Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü	2013
Yüksek Lisans	Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı	

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZ İNTİHAL FORMU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

ADI VE SOYADI	Özlem AKSOY KAYMAZ
ÖĞRENCİ NO	15809007
EĞİTİM - ÖĞRETİM YILI	2018-2019
YARIYIL	☐ Güz ☒ Bahar
ANABİLİM DALI	Bahçe Bitkileri
PROGRAM	Yüksek Lisans
TEZ KONUSU	Üzüm Yetiştiriciliğinde Organik ve Konvansiyonel Üretimin Karşılaştırmalı Ekonomik Analizi

İNTİHAL RAPORU BİLGİLERİ

RAPOR TÜRÜ	Tez Savunma Sınavı Sonrası
SAYFA SAYISI	85
BENZERLİK ORANI	% 21
RAPORLAMA TARİHİ	31 / 07 / 2019

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın kapak sayfası, giriş, ana bölümler, sonuç ve tartışma kısımlarından oluşan toplam 85 sayfalık kısmına ilişkin, 31 / 07 /2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan intihal raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 21'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- Kabul/Onay sayfaları hariç,
 Kaynakça hariç
 Alıntılar hariç/dâhil
 Diğer

Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Programlarda Tez Çalışması İntihal Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Özlem AKSOY KAYMAZ
31.07.2019

Prof.Dr. Gültekin ÖZDEMİR
Tez Danışmanı
31.07.2019

Prof.Dr. Mikdat ŞİMŞEK
Anabilim Dalı Başkanı
31.07.2019

Formdaki bilgiler bilgisayar ortamında doldurulmalıdır. El yazısı ile doldurulan formlar geçersiz sayılmaktadır.